

SIGMA

**Support for Improvement in Governance and Management
in Central and Eastern European Countries**

**AVALIKU TEENISTUSE JA MEEDIA VAHELINE
EFEKTIIVNE KOMMUNIKATSIOON**

SIGMA KOGUMIK: Nr. 9

**AVALIKU TEENISTUSE JA MEEDIA VAHELINE
EFEKTIIVNE KOMMUNIKATSIOON**

SIGMA KOGUMIK: Nr. 9

MAJANDUSLIKU ARENGU JA KOOSTÖÖ ORGANISATSIOON (OECD)

Pariis 1996

SIGMA PROGRAMM

SIGMA — toetusprogramm valitsemise ja juhtimise täiustamiseks ida- ja kesk-Euroopa riikides (inglise keeles *Support for Improvement in Governance and Management in Central and Eastern European Countries*) on loodud OECD (Majanduskoostöö ja Arengu Organisatsioon) ja Euroopa Liidu Phare programmi ühisel algatusel. Projekt toetab avaliku halduse reformipüüdlusi 13 üleminekuriigis ning seda rahastab põhiliselt Phare programm.

OECD on valitsustevaheline organisatsioon, mis ühendab 29 arenenud turumajandusega demokraatlikku riiki. Koostöö keskus vahendab OECD nõu ja toetust erinevates majandusküsimustes Kesk- ja Ida-Euroopa ning endise Nõukogude Liidu üleminekuriikidele. Phare toetab rahaliselt Kesk- ja Ida-Euroopa riike valmistamiseks neid ette Euroopa Liidu liikmekohustuste täitmiseks.

Phare ja SIGMA toetavad samu riike: Albaania, Bosnia ja Hertsegoviina, Bulgaaria, Eesti, Endine Jugoslaavia Vabariik Makedoonia, Leedu, Läti, Poola, Rumeenia, Slovakkia, Sloveenia, Tšehhi Vabariik ja Ungari.

SIGMA töötab alates asutamisest 1992. aastal OECD Haldusjuhtimise Teenindamise (PUMA) lülina. PUMA edastab poliitika kujundajatele informatsiooni ja ekspertanalüüsi avaliku juhtimise kohta ning vahendab avaliku sektori juhtidele kontakte ja kogemuste vahetamist. SIGMA pakub PUMA kaudu üheteistkümmet riiki teadmisi, mida on kogutud paljude aastate uurimistöö ja praktilise tegevuse tulemusena.

SIGMA eesmärgid on:

- toetada abisaavate riikide püüdlusi hea valitsemistava poole halduse tõhustamise ning ametnike seas demokraatlike väärtuste, eetika ja õigusriigi idee kinnistamise abil;
- aidata täiustada oma keskvalitsuse suutlikkust, et see oleks võimeline toime tulema internatsionaliseerumise ja Euroopa integratsiooni tingimustes;
- toetada Euroopa Liidu ja teiste doonorite algatusi abisaajate riikide avaliku halduse reformi valdkonnas ning aidata koordineerida abiandjate tegevust.

Oma töös seab SIGMA olulisele kohale valitsustevahelise koostöö edendamise. Selle eesmärgi raames antakse logistilist toetust Kesk- ja Ida-Euroopa riikide riigiametnike vaheliste ning nende riikide ja OECD liikmesriikide ametnike vaheliste kontaktide arendamiseks.

SIGMA töötab viies valdkonnas: avaliku halduse arendamise strateegiad; poliitika kujundamine, koordineerimine ja reguleerimine; eelarve kujundamine ja ressursside jaotamine; avaliku teenistuse juhtimine; ning halduskontroll, finantskontroll ja audiitorkontroll. Lisaks on SIGMA koosseisus informatsiooniüksus, mis avaldab kirjalikke ja on-line materjale avaliku juhtimise teemadel.

Copyright OECD, 1996

**Effective Communications Between the Public Service and the Media/
Pour une communication efficace entre les services publics et les medias
SIGMA Paper n° 9 (1996)**

Taotlused käesoleva materjali osaliseks või terviklikuks tõlkimiseks või reprodutseerimiseks tuleb esitada: Head of Publications Service, OECD, 2 rue André-Pascal, 75775 Paris Cedex 16, France.

Käesolevas väljaandes esitatud vaated ei esinda Euroopa Komisjoni, OECD liikmesriikide ega programmis osalevate Kesk- ja Ida-Euroopa riikide ametlikke seisukohti. Kõik seisukohad kuuluvad väljaandes esindatud autoritele.

EESTI HALDUSJUHTIMISE INSTITUUT

KIRJASTATUD JA TRÜKITUD AVATUD EESTI FONDI TOETUSEL

The translation of these materials has been made possible with the support of Local Government and Public Service Reform Initiative (affiliated with the Open Society Institute, Budapest, Hungary)

Tõlkinud ja toimetanud: Gert Antsu
Trükitud kirjastuses "Infotrükk" 1999

EESSÕNA

Kodanikel on õigus saada informatsiooni valitsuse poliitika ja tegevuse kohta. Hästitoimivas demokraatlikus riigis edastab valitsus avalikkusele usaldusväärset ja õigeaegset informatsiooni. Efektiivne kommunikatsioon valitsuse ja avalikkuse vahel on eriti oluline üleminekuriikides, kus riigi institutsioonides toimuvad suured muutused — ilmselt kõigis eluvaldkondades — tekitavad kodanikkonnas ebakindlust valitsuse ja avaliku teenistuse uute rollide suhtes, kodanikkond pole ka kindel, kuidas kujundada oma vaateid riigivõimu esindajate suhtes.

Valitsused kasutavad kõikjal elanikkonnani jõudmiseks palju raadio, televisiooni, ajakirjade ja ajalehtede abi. Meedia analüüsib ning sõelub kodanike jaoks võimudelt tulnud informatsiooni ning seega peavad valitsused elanikkonnaga suhelda püüdes arvesse võtma meedia “vahendajarolli”.

Rohkem kui kunagi varem sõltub valitsuse usaldusväärsus ja tema halduspoliitika vastuvõetavus sellest, kui avatult valitsus suhtleb ajakirjandusega. Valitsuse ja meedia vahelist informatsiooni vaba liikumist tähtsustav lähenemine on oluline alates halduspoliitika rakendamise esimestest sammudest. Kui avalikkusel on võimalik mõista poliitika kujunemist, on valitsusel lihtsam leida toetust ja ellu viia poliitikat ning selle alustõdesid — näiteks teha haldusreformi.

1995. aasta novembris korraldas Sigma koostöös Ungari siseministeeriumiga seminari teemal “Avalik teenistus ja kommunikatsioon”. Üritus, mida finantseeris osaliselt Euroopa Liidu Phare Rahvuslik Programm, tõi kokku üle kolmekümne Ungari ajakirjaniku ja avaliku teenistuja kelle ülesandeks on suhtlemine pressiga ja informatsiooni jagamine mitmetes Ungari ministeeriumides.

Käesolev väljaanne sisaldab kuut ettekannet, esitatud seminaril viie kommunikatsiooniala asjatundja poolt, kellest kolm töötavad Lääne Euroopa ja Kanada riigiteenistustes ning kellest kaks olid Budapesti ajakirjanikud. Ettekannetele eelneb taustküsimusi puudutav ülevaade, mis paneb paika seminaril toimunud arutelude rajajooned. Lisad sisaldavad ka eetika näidiskoodeksit ajakirjanikele ning valitsuse infotöötajatele.

Võtmeteema, mille juurde seminaril osalejad ja kutsutud esinejad ikka ja jälle tagasi tulid, oli vajadus valitsuse koordineeritud kommunikatsioonipoliitika järele, mis oleks poliitika väljatöötamise, heakskiitmise ja rakendamisega algusest peale seotud. Seminaril osalejad kinnitasid, et terve riigiparaadi lõikes hästi koordineeritud valitsuse kommunikatsioonistrateegiad, mis on ajakohased, vastutulelikud ja tundlikud ajakirjanike vajaduste suhtes on ka edukamad kui strateegiad, millel loetletud omadused puuduvad.

Käesolev ülevaade ilmub üheksandana SIGMA ülevaadete seerias, mis said alguse 1995. aastal. See on kättesaadav ka prantsuse keeles pealkirjal all: “*Pour une communication efficace entre les services publics et les medias*”. Väljaanne on mõeldud abivahendiks neile avalikele teenistujatele üleminekuriikides, kelle töökohustuste hulka kuulub informatsiooni edastamine avalikkusele.

Saamaks rohkem informatsiooni SIGMA Programmi ja selle poolt osutatava abi kohta Ida Euroopa riikide valitsustele haldusreformi läbiviimisel, võtke ühendust alltoodud aadressil.

Bob Bonwitt
SIGMA Programmi juht
Juuli 1996

SIGMA-OECD
2, rue André-Pascal, 75775 Paris Cedex 16, France
Tel (33.1) 45.24.13.94; Fax (33.1) 45.24.13.00
e-mail: sigma.info@oecd.org; <http://www.oecd.org/puma/sigmaweb>

SISUKORD

SIGMA PROGRAMM	3
EESSÕNA	5
TAUSTAÜLEVAADE.....	9
Vajadus Suhelda.....	9
Uute Oskuste Omandamine Ja Auditooriumite Valik.....	9
Meedia Roll.....	10
Reformi Tutvustamine Meediale.....	10
Kommunikatsiooniprogrammi Formuleerimine	11
Küsimused Aruteluks.....	12
1. VALITSUSE INFOEDASTUS SUURBRITANNIAS	14
Õppimine Töö Käigus.....	15
Televisiooni Roll.....	16
Vahtalitaja Roll	17
Muutustest Teatamine	17
2. VALITSUSE INFOEDASTUS BELGIAS	18
Föderaalse Infoteenistuse (FIT) Ülesanded	19
Föderaalvõimude Infoprojekt.....	20
Infotöötajad	20
Postbus 3000/Boîte Postale 3000	21
Infokeskus Ja Väljaanded.....	22
FIT Numbrites.....	22
Sihtgrupid.....	23
Elanikkonna Infovajadused.....	24
FIT-i Ülesehitus	25
Infotöötajate Võrk	25
FIT-i Struktuur	25
Tööprotseduurid.....	26
Ametlikud Juhised Valitsuse Informatsiooni Jagamiseks	26
Telefonipäringud	26
Edastatud Info Liigid.....	27
Koostöö Ajakirjanikega	27
Rollide Eristamine	27
Erinevad Suundumused Valitsusinformatsiooni Alal	28
Hiljutised Sündmused Ja Kampaaniad.....	29
3. VALITSUSE INFOEDASTUS KANADAS.....	30
Sissejuhatus.....	30
Valitsuse Infoedastuse Põhimõtted.....	30
Valitud Rahvaesindajate Ja Riigiametnike Roll	30

Kommunikatsioonipoliitika	31
Büroo Funktsioonid Ja Tegevus	31
Missiooni Kirjeldus	31
Loominguline Kommunikatsioonitöö	32
Büroo Personal Ja Ülesehitus.....	33
Suhted Ja Funktsioonid.....	33
Koordinaatsioon Valitsuses	34
Karjäär Ning Enesetäiendamine	34
Tööprotseduurid	35
Karjääriametnikud	35
Julgeolek.....	35
Juurdepääs Informatsioonile.....	35
Teenuste Keel	35
Koostöö Ajakirjanikega	36
Suundumused	37
4. VALITSUSE INFOTÖÖTAJAD SUURBRITANNIAS	38
Pressitöötajaks Olemise Poliitilised Aspektid.....	38
Ministrite Nõudmised	39
Töötamine Koos Ministreeriumiga.....	39
Pressibüroo Ning Pressitöötaja Roll.....	40
5. PRESSI SUHTED VALITSUSTEGA POSTSOTSIALISTLIKES RIIKIDES	42
Pärast Muutusi	42
Usaldus On Võti.....	43
Piirkonna Iseloomustus	43
Muud Probleemid.....	44
Haldusreformi Kajastamine	45
6. MASSIKOMMUNIKATSIOON NING RIIGIVÕIM UNGARIS	46
Sissejuhatus	46
Trükiajakirjandus Ja Elektrooniline Meedia	46
Ajakirjanike Olukord	48
Pressitöötajad Ja Ametnikud	49
Ajakirjanike Ootused	50
Lõppmärkused.....	51
LISA 1. AJAKIRJANIKE EETIKAKOODEKS	52
LISA 2. NAGC EETIKAKOODEKS	54

TAUSTAÜLEVAADE

Vajadus Suhelda

Selleks, et demokraatia saaks efektiivselt toimida, peab valitus suhtlema riigi kodanikega. Kodanikel on õigus teada, mida valitsuse ministriumid ja teised keskasutused teevad ja miks tehakse erinevaid administratiivseid otsuseid. Valitsuse poolt antav informatsioon peab olema usaldusväärne ja õigeaegne. Selleks, et jõuda suurte inimhulkadeni, peab valitsus kasutama meedia abi, mis sõelub ja analüüsib elektroonilisel või kirjasõna kujul avalikkusele edastatud informatsiooni.

Haldusreform nõuab endaga paralleelselt läbiviidavat kodanikuvastutuse reformi. Haldusreformi juhid peavad suhtlema avalikkusega, teavitades avalikkust kodanike ja võimu muutuvatest rollidest ning sellest, mida on muudatustest oodata. Kõigil ühiskonna tasanditel eksisteerib vajadus põhjapanevate definitsioonide ja arusaamade järele sellistel teemadel:

- erinevate haldusorganite täpsed rollid;
- nende rollide ulatus ning;
- avalikkuse käsutuses olevad sanktsioonid juhuks kui avaliku sektori eest vastutajad ei tule oma rolliga toime.

Selline defineerimise ja mõistmise protsess peab algama poliitilistest juhtidest ja avalikest teenistujatest. Samas peab olema tõmmatud selge piir avaliku teenistuse ametnikkonna ja valitud ning määratud poliitiliste ametnike vahele.

Eelkõige tuleb aga teha kõik selleks, et luua usaldus riigi, laias mõistes kodanikkonna ning meedia vahel. Kodanikud peavad üksikisiku tasandil mõistma teenuseid, mida jagavad riigi haldusasutused, ning ametnike enesetäiendamise ja vastutuse uusi aluseid. See aitab tõsta saladusekatte avalikult sektorilt tekitades kõrvalolijates samal ajal suuremat lugupidamist ja toetust jätkuva majandusliku ja poliitilise üleminekuprotsessi suhtes.

Uute Oskuste Omandamine Ja Auditooriumite Valik

Avalikku haldust reformivad üksused ning avalik teenistus tervikuna peab olema suuteline oma programme "turustama". Selleks, et selliste oskusteni jõuda, peab läbi tegema kaheosalise õppimisprotsessi:

- Avalikud teenistujad peavad õppima selgeks meedia ning muude kommunikatsioonikanalitega suhtlemise põhialused, mis on vahendeiks konsensuse loomisel ja haldusreformile toetuse leidmisel;
- Meedia juhid erasektoris peavad täiendama oma arusaamu avaliku sektori rollist ja reformi problemaatikast ning kindlaks tegema oma klientide võimalikud avaliku sektori alased huvid.

Reformide käigus olulist mõttemaailma muutust nõudva konsensuse loomine toob esile vajaduse kahe-suunalise kindlate sihtgruppide vajadustele kohandatud kommunikatsiooniprogrammi järele. Kõige olulisemateks sihtauditooriumiteks on üldsus ning avalikud teenistujad. Nendeni on võimalik jõuda kirjutava ja elektroonilise pressiga, reklaami, otsepostituse, брифингute ning koolisisesete haridusprogrammide kaudu.

Meedia Roll

Meedia käitub nii kommunikatsioonikanalina kui aktiivse osalejana reformiprotsessis. Viimast rolli täidab meedia hoolimata sellest, kas valitsusel on olemas kommunikatsiooniprogramm või mitte, ning see roll võib olla nii positiivne kui negatiivne. Valitsuse jaoks on oluline, kuidas toimetada sõnum meediani, kes kannab endas vägagi arvestatavat võimu igas demokraatias.

Valitsused ja ametkonnad peavad õppima mõistvalt suhtuma ning hindama sõltumatu meedia rolli reformiprotsessis nii põhilise tagasiside allikana kui ka kommunikatsioonikanalina. Meedia efektiivsus ja roll kommunikatsioonikanalina sõltub siiski ka meedias valitsevast üldisest olukorrast — nii tegelikkusest kui ka sellest kui sõltumatuks meediat peetakse.

Reformi Tutvustamine Meediale

Avalikus sektori esindajad peaksid meediaga suheldes meeles pidama mitmeid üldisi põhimõtteid ja tehnikaid:

Tuleb Luua Konsensus Kui Poliitika Elluviimise Alus

Valitsused ja reformigrupid peavad tegema iseenda reformide toetuseks *lobby*-tööd. Seega aitab õigeaegne muutuvaid rolle ja vastutust peegeldav erinevatele survegruppidele suunatud programm panna uue halduspoliitilise süsteemi tööle efektiivsemalt. Näide: enne haigetele uute haiglakülastuse reeglite kehtestamist kohtuge arstidega.

Tuleb Säilitada Pidev Ja Selge Informatsiooni Vool

Kõigist pressibriifingutest ja kontaktidest ei pea ilmtingimata kujunema uudistekünnist ületavad sündmused. Kuid samal ajal on oluline luua mõjutatava auditooriumiga teatav “kaasvastutuse” tunne nii, et auditoorium tunneks, et nendega on konsulteeritud ja neid on informeeritud sellest, mis toimub. Näide: kohtuge mitteametlikult ajakirjanikuga, et arutada üldisi abinõusid, mida kaalutakse altkäemaksuvõtmise vähendamiseks Tolliametis.

Keeruliste Ja Tundlike Teemade Puhul Alustage Suhtlemist Võimalikult Vara

See on eriti oluline keerulisel Kesk- ja Ida-Euroopa meediamastikul, mis on mitmekesine ning mis kujutab endast “kõigile avatud” keskkonda, kus meedia loob endale oma konstruktiivset kriitikameelt demonstreerides head kuulsust. Näide: informeerige meediat kaua aega enne 1. jaanuari uuel aastal toimuvast kommunaalmaksude tõstmisest.

Olge Ise Enda Pressiesindajad Oma Algatuste Või Teid Puudutavate Kriiside Osas

Ärge otsige väljapääsu väljendist “ei kommenteeri” ning ärge laske teistel rääkida teie isiklikust probleemist ning moonutada fakte; esitage endapoolne versioon. Näide: esinege ausa vastusega — kooskõlastatult teiste asjakohaste organitega — vastuseks küsimusele ministeeriumi autode ja kulunormide kasutamisest isiklikuks otstarbeks.

Kasutage Vastutulelikku Ning Pikaajalist Kommunikatsioonistrateegiat

Asetage kogu informatsioon strateegilise programmi konteksti ning siduge oma sõnumid “kuumade” teemadega. Näide: seletage, et ühe suurfirma müük välisfirmale on osa laiemast erastamisprogrammist, milles osalevad nii rahvuslikud kui rahvusvahelised osapooled ning mille eesmärgiks on majanduse taaselavdamine ning käsumajanduse tagajärgede kaotamine.

Läbipaistvus, Mis Suurendab Usaldust

Uues keskkonnas, võrrelduna vana olukorraga, on avatus ning edastatud informatsioon võtmeks, mis viib usalduse tekkimise ning usaldusväärsete suhete arengule meedia ning üldsusega; olgugi, et see on keeruline ning nõuab oskuslikku juhtimistehnikat, on vajalik konsultatiivse haldusstiili loomine. Näide: tehke uue tubakatoodete müügi keelustamise seaduse tekst viivitamatult laialdaselt ja kergesti kättesaadavaks.

Tehke Vahet Erinevat Tüüpi Informatsiooni Vahel

Põhilised informatsioonitüübid, mida edastavad valitsus ja riigiasutused saab jagada järgnevasse kategooriasse:

- statistilised andmed (töäjõud, maksupoliitika, rahandus);
- teenused kodanikele (prügikogumine, tervishoiukeskused, raamatukogud);
- valitsuse poliitika (maksud, armeereform, erastamine); ja
- poliitiline erakonna informatsioon (kandidaatide nimekiri, kampaania platvorm).

On väga oluline teha vahet loetletud informatsiooni tüüpide vahel, et säilitada ausus ja neutraalsus, mis peaks olema omane riigiasutuste poolt edastatud informatsioonile. Näide: riigi vahendeid ei tohiks kasutada selleks, et avalikustada valitseva koalitsioonipartei uue aseesimehe ametissenimetamist.

Kommunikatsiooniprogrammi Formuleerimine

Strateegiline kommunikatsiooniprogramm mõjutab haldusreformi protsessi väga oluliselt. Mõned võimalikud lähenemised on muuhulgas alljärgnevad:

Looge Reformile Tugev Majanduslik, Poliitiline Ja Sotsiaalne Põhjendus

- Viige läbi olemasolevate oskuste, puuduolevate oskuste, sisemiste ja väliste arusaamade audit, määramaks ära reformi ulatust ja põhjendatust; kaasake administratsiooni liikmeid protsessi juba varakult; ning täitke ka reformiprotsessi tulemuste mõõtja rolli.
- demonstreerige kuidas iga reformitud haldusasutuse osakond teenib ühiskonda tervikuna paremini, tooge edukaid näiteid.
- kasutage võrdlevat informatsiooni ning kolmandate osapoolte tunnistusi, et põhjendada reformi vajalikkust — OECD statistika, teiste riikide statistika sarnaste asutuste kohta (näiteks haridustase, palgad, igas asutuses vajaminevad oskused), töögrupid ning akadeemilised eksperdid.

Tehke Kindlaks Toetajate (Ja Oponentide) Grupid:

- tehke tööd ärialaste ühingute, kaubanduskodadega, akadeemiliste ekspertidega, ametiühingutega, tarbijagruppidega ning valitsusväliste organisatsioonidega leidmaks toetajaid haldusreformi programmile enne selle välja kuulutamist.

Edastage Infot Haldusreformi Strateegia Kohta Selgelt, Sageli Ning Pikaajalise Strateegia Kontekstis:

- näidake, kuidas teie administratsiooni reform hakkab mõjutama selle võimet osutada teenuseid; ja
- pange paika ka reformi käigu jälgimise alused ning edastage nende kohta regulaarselt infot.

Küsimused Aruteluks

Ülaltoodud punktid viitavad paljudele valdkondadele mida võiks arutada seminaril “Avalik teenistus ja kommunikatsioon”, Nende seas:

Valitsuse Infobüroo Ülesehitus

- kuidas on büroo üles ehitatud?
- kuidas see koordineerib tööd ülejäänud avaliku teenistusega?
- milline on selle suhe administratsiooni poliitiliste tasanditega?
- milliseid teenuseid see osutab avalikkusele üldiselt ja milliseid konkreetseid teenuseid see osutab meediale?
- kui palju tööd pühendatakse avalikele suhetele? Avalikke huve puudutavatele probleemidele? Meediale?
- kas bürood on eri ministeeriumides erinevalt üles ehitatud ning kas need täidavad olenevalt ministeeriumist ka erinevaid funktsioone?

Valitsuse Infobüroo Poolt Elluviidav Poliitika

- milline on valitsuse pressiesindaja roll ning milline on tema büroo missioon?
- milliseid eetilisi ning protseduurilisi reegleid jälgib büroo oma töös?
- kas on olemas mingisugune üldine arusaam või strateegia valitsuse infoedastuse kohta?
- kuidas sõelutakse infopäringuid, kuidas neid edasi suunatakse?
- millist informatsiooni võib anda välja ja millist ei saa avalikustada (nt sõjaväge või isikute maksulaekumist puudutav info)?
- kui palju kasutatakse ministeeriumide eksperte informatsiooni edastamisel?
- kas tehakse vahet mitteparteilise institutsionaalse informatsiooni ja parteipoliitilise informatsiooni vahel?

Valitsuse Infobüroo Koosseis

- millist koolitust töötajad saavad?
- kas ametnikud on karjääriametnikud või on nad määratud poliitiliselt?
- kus värvatakse ametnikke?
- kas ideaalse töötaja oskuste pagas on muutunud?

Vastastikkune Suhtlemine Meediaga

- millised raskused esinevad ajakirjanike juhtimisel riigiasutusi puudutavate teemade juurde?

- milliseid kanaleid kasutatakse informatsiooni edastamiseks (nt pressikonverentsid, informaalsed kohtumised, meediateadaanded)?
- milliseid tehnikaid kasutatakse meediani jõudmiseks (nt. avalduste ajastamine vastavalt toimetajate töögraafikule, strateegiline uudiste “lekitamine”, lühikeste ja fokuseeritud teadete andmine)?
- kuidas saab vähendada teate moondumist?
- kuidas loob valitsuse pressiesindaja enda ja ajakirjanike vahelist usaldust?
- kuidas vastatakse ajakirjanduses ilmunud tendentslikule informatsioonile või vigadele?
- kuidas käsitletakse kõige paremini tundlikke ja vastuolulisi teemasid?

Ungari Meediaseadus Ja Teised Arengud

- millised ohud ja võimalused kaasnevad peaministri otsusega pidada regulaarseid pressikonverentse?
- milliseid piiranguid tuleks rakendada nendel ja teistel pressikonverentsidel jagatud informatsiooni kasutamisele ajakirjanike poolt (nt piirata video ja audiosalvestuste tegemist, embargo kasutamist üritusel edastatud materjalide avaldamisel)?
- millist mõju avaldab meediaseadus valitsuse infoametnike tööle?
- kuidas saaks valitsuse infobüroo kõige paremini ära kasutada tehnoloogiat (nt salvestatud informatsioon toonvalimisega telefonidele, Internet, CD-ROM)
- kuidas Ungari integreerumine Euroopa ning teistesse rahvusvahelistesse võrkudesse ja organisatsioonidesse mõjutab informatsiooni esitamist (Kas informatsiooni peaks edastama võõrkeeltes? Kas informatsioon kodumaistel teemadel peaks esile tõstma seoseid rahvusvaheliste kohustuste ja poliitiliste eesmärkidega?)
- kuidas saab efektiivseid informatsioonikampaaniaid läbi viia minimaalsete vahenditega?

1. VALITSUSE INFOEDASTUS SUURBRITANNIAS

Jack Gee¹

Suurbritannias on massimeedia sageli kriitika all. Ta tungib eraisikute isiklikku ellu. Ta lööb kaasa poliitikas. Ta annab iseendale hinnanguid. Ta kaitseb ennast raevukalt igasuguse kriitika eest. Ta peab jahti sageli luukeredele, mis eksisteerivad ainult tema enda kujutluses. Ta on ülikaste inimeste kätes. Fleet Streeti Londonis, kus viimase ajani asusid kõigi suurte üleriigiliste ajalehtede kontorid, kutsutakse vahel ka Kehvade Sulemeeste tänavaks (*Grub Street*) või Häbi tänavaks (*Shame Street*). Ajalehed on olnud sellised juba sajandeid. Ainus asi mis on uus, on neile laiemat haaret andev tehnoloogia.

Kuid on raske ka ette kujutada kuidas demokraatlik ühiskond suudaks hästi edeneda ilma vaba ajakirjanduseta. Mõned deemonid, mida ta jälitab ning mõned kuradid, keda ta paljastab, on oma saatust väärt. Kui ta trambib üle eraelu puutumatus, on tulemuseks sageli siiski tõde. Ta loob erapooletu foorumi võimuga relvastatud poliitiliste huvide ning ühiskonna huvide ja normide vahele. Ta on Neljas Võim.

Selle taustal peab igal organisatsioonil, olgu avalikul või eraõiguslikul, olemas olema üha professionaalsem osakond, et juhtida informatsiooni hulkasid meedia kaudu avalikkuse ette, nõustada juhte selles, kuidas rahuldada meedia vajadusi ning korraldada reportaazhe ajalehtedes ja televisioonis. Inimesed, kes sellises osakonnas töötavad, peavad olema asjatundjad ka turunduse ning reklaami alal. Täna on selgeks saanud ka see, et erinevates riikides on sellealane tegutsemine korraldatud väga erinevate meetodite abil.

Inglismaa erinevates ministeeriumites ning valitsuse kulul töötavates organisatsioonides töötab umbes 1 000 professionaalset infotöötajat. Nende ülesandeks on vastata ajakirjanduse küsimustele; koostada pressiteateid valitsuse poliitika erinevatest valdkondadest; valmistada ette artikleid ja teateid ajalehtede ja ajakirjadele; korraldada pressikonverentse ja briifinguid ministritele ning kõrgematele ametnikele; anda nõu sihtauditoriumide kohta. Need inimesed valmistavad ette ka reklaamikampaaniaid; korraldavad näitusi kodu- ja välismaal, korraldavad valitsuse poolt välja antavate materjalide kirjastamist.

Nende põhilised ülesanded võib jagada nelja laia valdkonda:

- i) kujundada või säilitada teadlikke hinnanguid teemade kohta millega ministeerium või asutus tegeleb;
- ii) kasutada kõiki suhtekorralduslikke meetodeid — väljaarvatud propaganda — et aidata ministeeriumil või asutusel saavutada oma eesmärged;
- iii) aidata ning nõustada kõiges, mis puudutab ministeeriumi ning avalikkuse suhteid; ja
- iv) nõustada ministeeriumi ja ministreid selles osas, kuidas avalikkus reageerib ministeeriumi poliitikale.

Mina olen Suurbritannia Keskkonnaministeeriumi kommunikatsiooniala asedirektor. Meil on suur ja keeruline ministeerium, mis tegeleb paljude avalikkuse jaoks oluliste valitsuse poliitika aspektidega: kohalikud maksud, keskkonnaprobleemid, maakasutuse planeerimine, riigi- ja eraelamud, linnasisene planeerimine lisaks paljud teised nendega seotud teemad.

---

1. Jack Gee on kommunikatsiooniala asedirektor Suurbritannia keskkonnaministeeriumis.

Mina vastutan ministeeriumist väljuvate uudiste eest; reklaami eest, mille kulutused praegu ulatuvad 12 miljoni naelani aastas; publikatsioonide eest ning regionaalse ametnike võrgu eest kõigis suuremates linnades. Lisaks vastutan ka sisekommunikatsiooni eest meie ministeeriumis; kartograafide töö eest; kodanikele vastamise osakonna ning ministeeriumisise kord kuus ilmuva ajalehe eest.

Kokku kuulub minu alluvusse 160 inimest. Kuid ainult 35 neist on professionaalsed infotöötajad — nemad tegelevad otseselt meedia ning turundusprojektidega. Nad on riigiametnikud, kelle põhitööks on kindlustada, et poliitikat puudutav sõnum jõuaks vabalt ajakirjanduseni või ilmuks ministeeriumi poolt makstud teadaandena..

Suurbritannias toimub professionaalsete infotöötajate värbamine tsentraliseeritult ning karjäärisüsteemi abil. Töötajad võetakse tööle, tavaliselt on neil kommunikatsioonialane kõrgharidus, neid testitakse ning kui nad on edukad, alustavad nad tööd kõige madalamalt karjääriastmelt — assistentidena.

Õppimine Töö Käigus

Esimese kahe aasta jooksul on selles ametis prooviaeg. Töötajad läbivad atesteerimiskeskused ning siis liiguvad edasi kõrgemale ametiastmele — infotöötaja kohale — tavaliselt mõnes teises ministeeriumis. Liikudes mööda ametiredelit ülespoole, seejuures erinevaid ametikohti vahetades ka ühest ministeeriumist teise, õpivad nad tundma suhtekorraldustöö kõiki külgi. Esmalt õpivad nad, kuidas tegeleda meediaga iga päev, seitse päeva nädalas, 24 tundi ööpäevas. Nad õpivad, kuidas kirjutada pressiteateid — 1 000 tükki aastas — selliselt, et ajakirjandus saaks neid elektroonilisel kujul kasutada ning samas peaks ajakirjanikud teksti tegema võimalikult vähe muudatusi.

Töötajad õpivad, et nad eksisteerivad selleks, et edastada poliitikaküsimusi ning valgustada nende osas avalikkust, mitte selleks, et “müüa” poliitikat või tegeleda poliitilise propagandaga. Nad saavad teada, et kõige olulisemaks varaks on usaldusväärsus. Korra eksiteele juhitud meedia ei usaldaks neid enam kunagi. Edasi liikudes õpivad nad seda, kuidas tegeleda ministrite ja kõrgemate ametnikega ning kuidas neid nõustada. Kuidas hinnata uudisväärtsuslikkust. Kuidas jõuda sihtauditooriumini saavutamaks võimalikult suurt mõju. Neile õpetatakse tähtsaimast tähtsamat tõe: pole mõtet teha poliitikat ilma et oleks olemas vahendid selle poliitika tutvustamiseks. Kommunikatsioon on poliitika eluliselt tähtis osa. Taas kord Marshall McLuhan!

Nad õpivad selgeks mängureeglid. Mida mõeldakse mitteametlike briifingute all, mil moel sellised briifingud erinevad ametlikest pressikonverentsidest ja kuidas valida välja õige kommunikatsioonimeetod. Nad saavad teada, kuidas olenevalt asjaoludest ajastada uudiste väljasaatmine saavutamaks suurimat mõju raadios ja televisioonis, ajalehtedes või ükskõik millises erinevas elektroonilises väljaandes. Nad õpivad arvestama ajalehtede töögraafikuid ja tähtaegu. Elektrooniline ajalehetootmine pole vähemalt Suurbritannias viinud artiklite valmimistähtaja pikenemiseni. Kõigil üleriigilistel ajalehtedel on nüüd hoopis lühemad valmimistähtajad kui kümme aastat tagasi.

Suurbritannias on palju kohalikke ajalehti, osad neist on päevalehed, osad nädalalehed. Kokku müüvad nad läbi suurema tiraazhi kui üleriigilised lehed. Seetõttu on nad väga oluliseks sihtauditooriumiks. Selleks, et täita nende regionaalsetid ning tihtipeale väga kohaliku tähtsusega vajadusi on meil pressitöötajad kõigi regioonide tähtsamates linnades. Nende kohuseks on ministeeriumi poliitika tutvustamine kohalikule auditooriumile, ajalehtedele, kohalikule raadiotele ja televisioonile. Saan iga päev tagasisidet selle kohta, mida kohalik meedia ütleb üleriiklike küsimuste kohta. See aitab mind ministriga nõu pidades ning minu kaastöötajad saavad infot meie poliitikat puudutava avaliku arvamuse kohta. See aitab hoida näppu eri piirkondades levivate arvamuste pulsil.

Elektroonilise meedia areng viimastel aastatel ning selle arengu jätkumine tulevikus on toonud uusi aspekte valitsuse infotöötajate töösse. Televisioonist on nüüdseks saanud avalikkusega suhtlemisel kõige olulisem kanal.

Ükskõik mis ajal avaldus on plaanitud teha, on meediatöö planeerimise oluliseks osaks vajadus kindlustada avaldust tegevale ministrile eetriaeg televisioonis. Pressitöötaja peab juba varakult kindlustama, et televisiooni uudistesaadetes oleks olemas vaba ruum ministri intervjuu tarbeks. Ta peab hoolitsema selle eest, et avaldus oleks tehtud piisavalt vara, et seda näidataks televisioonis terve päeva jooksul. Ta peab proovima planeerida avalduse tegemist nii, et see ei satuks kokku mõne teise olulise uudisega — olgugi, et ilmselgetel põhjustel pole see alati nende teha.

Osa pressitöötaja tööst seisneb uudiste edastamise tehniliste probleemidega tegelemises. Tuleb õppida selgeks pisiasjad. Tuleb jälgida et kaamerad asuksid pressikonverentsil õiges kohas; et oleks piisavalt valgust; et helikvaliteet oleks ülekandeks piisav.

Enamus intervjuusid lindistatakse. Intervjueerija küsib rohkem küsimusi kui ta vajab ning hiljem toimetades oma uudistelõiku lühendab ta selle kahe või kolme minuti pikkuseks. Pressitöötaja, kes on alati intervjuu ajal kohal on sellest teadlik ning katsub ministri vastused hoida võimalikult kokkusurutud ja sisutihedad. Samuti varustab ta ministri eelnevalt “jutupunktidega” et aidata tal vastata nii lühidalt ja selgelt kui võimalik. Pressitöötaja peab samas olema valmis ka vajadusel parandama ministri poolt intervjuu ajal öeldud ekslikke või ebaõnnestunud lauseid.

Televisiooni Roll

Televisioon on põhiliselt orienteeritud meelelahutusele. Toimetajad ja produtsendid otsivad alati uusi võimalusi oma saadete paremaks esitamiseks — seda eriti päevapoliitiliste saadete valdkonnas. Tegeledes ministrile saadetud kutsega ühes sellises saates osalemiseks, peab pressitöötaja esitama endale mõned põhimõttelised küsimused:

- i) Kas ministri esinemine tuleb kasuks valitsuse poliitikale ning ministeeriumile?
- ii) Kas on midagi öelda?
- iii) Kas ajastus oleks õige?
- iv) Kas on levinud eksiarvamusi, mida tuleks ümber lükata?
- v) Kas saade on tasakaalustatud või on see liiga tugevalt kallutatud ministeeriumi või ministri vastu?

Kui saade tundub oma olemuselt vastuvõetamatu, peab pressitöötaja ministri nimel asuma läbi rääkima paremate tingimuste saavutamiseks. Mõnikord viib see konfliktini. Kuid pressitöötaja peab alati pidama meeles, et head suhted tema ning elektroonilise meedia vahel on vajalikud — sellest võib sõltuda mõni homse päeva uudis.

Televisioonitoodangu mahu kasvades on kasvanud nõudlus mitmesuguseid lahkumisi-saabumisi kajastava materjali järele, see viib poliitikute seas üldlevinud probleemini, sest üle tänava hüütud küsimused näivad muutuvat üha kõvemaks ning paratamatult on ministrid ja valitsusametnikud hakanud rohkem muretsema mulje pärast, mis nad jätaavad. On selgeks saanud, et kellegi ukiselävel salvestatud helilõigust on saanud oluliseks poliitilise infoedastuse vorm. Selline on olnud areng viimaste aastate jooksul.

Kui avaliku elu tegelasi nähakse teleekraanil jalutamas või väljumas autodest, hakkavad vaatajad peaaegu et ootama mingit avaldust. Oluline pole ka ainult see, mida öelda. Kehakeel võib olla peaaegu sama tähtis kui sõnad. Poliitikud, kes alati pöörduvad eemale ootavatest ajakirjanikest ning kes ei suuda jälgida

käitumisreegleid ohustavad sedasi oma reputatsiooni mitte ainult ajakirjanike vaid ka vaatajate ja kuulajate ees.

Jacques Delors'i nõustajad ajal, mil ta oli Euroopa Komisjoni president, olid sellest asjaolust ilmselt väga hästi teadlikud. Hr. Delors oli vihatud tegelane Suurbritannias ning eriti häbipostistas teda pisut parempoolsemate vaadetega ajakirjandus. Samas suutis ta oma imaago parandamiseks saada siiski väga heaks ukstelävel esinejaks. Ajakirjanikud, produtsendid ja televisioonitöötajad Brüsselis panid tähele, et kuhugi minnes ta naeratas, märkas nende kohalolekut ning ütles mõned sõnad inglise keeles. Oletatavasti tegi ta seda selle pärast, et ta oli aru saanud, et vägagi tõenäoliselt eelistatakse helilõiku, mis on tehtud liikumise pealt pressikonverentsil jagatavatele ametlikele vastustele.

Seega saavutas ta koostöövalmidusega väärtusliku positsiooni positiivsete sõnumite edastamiseks Euroopa Komisjoni ning oma töö kohta ning lisaks sai temast ajakirjanike seltskonna lemmik. Mul on tunne, et selline muljete edastamise meetod kehakeele/helilõikude kujul on kunst, mida meil tasuks kindlasti lähemalt uurida.

Vahetalitaja Roll

Üks pressitöötaja töö oluline osa on oma kaastöötajatele nõu andmine nende suhetes ajakirjanikega. Et nad ei tohi sekkuda ministri vastutusel olevatesse küsimustesse. Et nad peavad alati säilitama riigiametniku poliitilise neutraliteedi. Et nad peaksid nõu pidama asja tundva pressitöötajaga enne ajakirjanikega rääkimist.

Ükski neist soovitustest ei ole mõeldud kontaktide piiramiseks. Kuid pressitöötaja võib olla teadlik — kui ametnik seda ei ole — et ajakirjanik küsitleb korraka rohkem kui ühte ametnikku või isegi rohkem kui ühte ministeeriumi.

Ajakirjanikud soovivad aeg-ajalt kirjutada portreelugusid kõrgematest ametnikest. Sellised intervjuud võivad olla väärtuslikud selleks, et suruda läbi muutusi ning suurendada avalikkuse teadmisi avalikust teenistusest. Pressitöötaja peaks selliste intervjuude tingimused kokku leppima ning kindlustama ka enda kohaloleku intervjuu juures.

Mitteametlikke telefonikõnesid ametnike ja ajakirjanike vahel peaks pressitöötaja vältima, kuna puudub kontroll küsimuste ja vastuste üle. Alati on parem viia arutelud ministeeriumi poliitika üle ametlikule pinnale.

Muutustest Teatamine

Lõpuks ka paar sõna sellest kuidas teatada ülejäänud maailmale muutustest valitsuse masinavärgis.

On ilmselt tähtis, et iga kehtiva halduskorra muudatus peaks olema efektiivselt edastatud neile, keda see kõige rohkem puudutab. Keskkonnaministeerium tegeleb praegu põhjalike ümberkorraldustega. Ministeerium vaatab üle oma karjäärisüsteemi, organisatsiooni ja kulutusi, töötajate arvu. Oleme otsustanud muutustest teatada kõigepealt oma töötajaskonnale seminaride, küsitluste, kohtumiste ning selleks otstarbeks loodud kord nädalas ilmuva infolehe kaudu.

Teiseks edastame informatsiooni muudatuste iseloomu, deregulatsiooni ning maksumaksja rahakoti säästmise arvelt saadud kokkuhoiu kohta oma klientidele, kohalikule omavalitsusele, asjasse puutuvatele asutustele ning meedia kaudu avalikkusele. Tegemist on jätkuva protsessiga ning see lõpeb järgmisel aastal vastu võetava ministeeriumidevahelise otsusega sellest, milline peaks Briti avalik teenistus tulevikus välja nägema.

2. VALITSUSE INFOEDASTUS BELGIAS

Mieke van der Berghe²

Demokraatlikult korraldatud riigis peab valitsuse tegutsemine olema läbipaistev. Elanikkonnal on õigus täpselt teada, mida erinevad valitsuse ministriumid teevad ning kuidas ja miks haldusotsuseid ja korraldusi vastu võetakse.

Kõige tähtsam on, et info vaba liikumise jaoks oleks olemas põhiseaduslik raamistik. Lisaks peab valitsus looma struktuurid koordineeritud kahesuunaliseks infoedastuseks. Kolmandaks, peavad olemas olema reeglid mis reguleerivad informatsiooni kogumist.

Enne kui annan teile ülevaate Belgia valitsuse infoedastuse seadusandlikust raamistikust lubage mul siiski öelda mõned sõnad Belgia riigi ülesehitusest. Belgia konstitutsiooni esimene peatükk ütleb: “Belgia on föderaalne riik, mis koosneb kommuunidest ja piirkondadest”. Belgias on kolm kommuuni (Flaami, Prantsuse ning saksakeelne) ning kolm regiooni (Flaami, Vallooni ja Brüssel — pealinn).

Need kommuunid ja regioonid moodustavad kokkuvõttes kuus üksust, millest igaühel on oma “täitevõim” ning “nõukogu” mis iseseisvalt viivad täide otsuseid nii kultuuri- kui ka majandusalal. Sellegipoolest teostab föderaalvõim mitmeid erinevaid võimufunktsioone mis puudutavad kõiki belglasi. Nendega tegelevad 11 erinevat ministeeriumi:

- peaministri teenistused;
- avalik teenistus;
- justiits;
- siseministeerium;
- välissuhtlemine, väliskaubandus ja arengukoostöö;
- kaitse;
- rahandus;
- töö ja tööhõive;
- sotsiaal, tervis ja keskkond;
- põllumajandus ja ettevõtlus;
- majandus, transport ja infrastruktuur.

“*Federale Voorlichtingsdienst — Service Fédéral d’Information*” (Föderaalne Infoteenistus või “FIT”) töötab föderaalvõimude ning ka valitsuse heaks.

Belgia põhiseadus sätestab hulga põhiõigusi, mis teevad võimalikuks info kättesaamise, kogumise ja levitamise:

---

2. Mieke Van der Berghe on Belgia Föderaalse Infoteenistuse peadirektor.

- paragrahv 19 kindlustab vabaduse väljendada isiklikku arvamust ükskõik, mis teemal ning keelab selle õiguse piiramise;
- paragrahv 25 kindlustab ajakirjandusliku kirjasõnavabaduse ning keelab tsensuuri kasutamise. Seda sätet peab tõlgendama laialt. See keelustab igasugused abinõud, mis on kavandatud selleks või mille tagajärjeks on see, et vältida arvamuste levikut pressis nende sisu tõttu;
- paragrahv 32 määrab kindlaks haldusaparaadi avaliku iseloomu.

Selle kuidas riigiasutused oma tegevust avalikustavad, töötavad välja föderaalvalitsus, kommuunid ja regioonid. Seadus riigiasutuste tegevuse avalikkusest võeti vastu 1994 aastal ja see sisaldab peatükke nii aktiivsest avalikustamisest kui ka passiivsest avalikustamisest. Paragrahvid, mis tegelevad aktiivse avalikustamisega sätestavad muu hulgas, et Föderaalne Infoteenistuse ülesehitus ja ülesanded peavad olema kindlaks määratud. Kõik föderaalaparaadi asutused peavad infopoliitika kujundamiseks ning elluviimiseks looma asjatundjatest struktuuriüksuse. Paragrahvid mis tegelevad passiivse avalikustamisega peavad omalt poolt kindlustama, et kodanikel on võimalus uurida valitsuse dokumente.

Pole olemas sellist seadust, mis reguleeriks kommunikatsiooni valitsuse ja ajakirjanike vahel. Teoorias on otsusetegemine konfidentsiaalne. Peaminister otsustab, kuidas organiseerida infoedastust — pressiteadete abil, pressikonverentsidel, parlamendis peetava kõne kaudu.

Föderaalne Infoteenistuse (FIT) Ülesanded

Föderaalvalitsusel on föderaalsetes riigis täidesaatev võim ning peaminister on föderaalvalitsuse juht. Peaminister on samuti föderaalvalitsuse pressiesindajaks; ta kujundab valitsuse nimel suhteid pressiga.

Valitsuse otsustest teatamiseks on olemas kaks kanalit. Ühest küljest on igal ministril, kaasa arvatud peaministril enda poliitiline pressiesindaja keda nimetatakse pressiatasheeks. See isik on osa ministri isiklikust meeskonnast. Pressiatasheed annavad informatsiooni oma ministri tegevuse poliitilistest aspektidest; nad tegelevad ka poliitiliste tõlgenduste andmisega ning nad on seotud oma ministri isikuga.

Teisest küljest edastab faktilist informatsiooni FIT. Kabinet kohtub kord nädalas ning võtab vastu otsuseid. Pärast igat kabineti istungit saadab FIT kogu riigi ajakirjandusele sünkroonselt toimiva faksisüsteemi ning Interneti kaudu välja pressiteated. Internetist saavad lugejad vaadata pressiteateid aadressil <http://www.belgium.be/belgium>.

Pressiteadetele (kas paberil või elektroonilisel kujul) pole isiklikku iseloomu ning need annavad alati otsest informatsiooni vastuvõetud otsuste kohta. Vastutava isiku nimi, telefon, faksinumber ja aadress on alati lisatud. See võib olla pressiatashee, infotöötaja või riigiametnik, kes vastutab juhul kui infotöötaja sellega nõus on.

Kõik otsused avaldatakse ka föderaalsetes ajakirjas Feiten. Sellel iganädalasel ajakirjal on 17 000 tellijat, kaasa arvatud ministrid kõigilt valitsuse tasanditelt; kantslerid; föderaalne parlamendi ja linnade ning regioonide nõukogude liikmed; provintsinõukogude liikmed; linnapead ja linnanõunikud. Seda saadetakse Belgia saatkondadesse kogu maailmas, rahvusvahelistele institutsioonidele Brüsselis ning võtmetegelastele finants-, sotsiaal- ja kultuurimaailmas.

FIT levitab ka tekste mida kasutatakse föderaalvalitsuse pressikonverentsidel ning koostab pressiteateid mida väljastab valitsuse/täidesaateva võimu esindajate konsultatiivkomitee (kommunide ja regioonide valitsused).

Föderaalkõimude Infoprojekt

1992. aastal otsustas valitsus algetada tervikliku infoedastuse parandamiseks "Föderaalkõimude infoprojekti". See projekt on terviklik kontseptsioon, mille eesmärgiks on kodanike varustamine parema informatsiooniga föderaalkõimude poolt vastu võetud otsuste kohta. Informatsiooni edastatakse läbi selliste kanalite nagu makstud teadaanded päeva- ja nädalalehtedes, raadios ja televisioonis, reklaamartiklid ning teabelehed postkontorites ja/või raamatukogudes ning linnavalitsustes.

Kuulutused viitavad broshüürile, milles on aadressid ja/või kontaktandmed. Kodanikke informeeritakse detailselt ametlikest meetmetest ja seadustest, ning nendega kaasnevatest tagajärgedest. Projekt proovib ületada vahet valitsuse ja kodaniku ("naabri") vahel ning teha otsused rohkem arusaadavaks iga Belgia elaniku jaoks.

Iga kampaania peab edastama ka aadressi või telefoninumbri mida kodanikud saavad kasutada rohkema info saamiseks. Projekt käib juba neljandat aastat ning sellele kulutatakse ligi 1.5 miljonit eküüd aastas.

Infotöötajad

FIT pole kodaniku jaoks ainus infoallikas. Teenistus on paljude infoedastuspunktide keskuseks. Valitsuse haldusreformi raames avaldati Avalike Teenuste Kasutajate Harta. Riigiasutuste tegevuse avalikkust sätestav seadus ning riigiametnike õigus sõnavabadusele sobivad Hartaga samasse konteksti.

Muude asjade seas nägi Harta ette ka infotöötaja määramise igasse föderaalministeeriumi ning föderaalvalitsuse osakondadesse ning see on ka tegelikkuses toimunud. Teoorias kogub infotöötaja kokku kõik päringud üldist laadi informatsiooni saamiseks, mis on saabunud telefoni või kirja teel tema osakonda või allüksusesse. Siinkohal räägime rohkem üldist laadi informatsioonist mitte väga spetsiifilisest informatsioonist (nt puuetega inimestele või töötutele).

Infotöötajad on põhjalikult kursis oma töökeskkonnaga ning tavaliselt suudavad nad anda päringutele rahuldavaid vastuseid. Kui töötaja ei oska vastust anda saadab ta küsimuse edasi asjatundjast kolleegile kes teeb edasisi päringuid juba ise.

Igal föderaalministeeriumil on infotöötaja. Samas aga ei tähenda see seda, et suhtlemine kodanikega toimuks kõigis ministeeriumides ühtemoodi, informatsioonitöötaja ja tema osakonna kaudu. Näiteks sotsiaal-, rahvatervise ja keskkonnaministeeriumile allub palju poolautonoomseid valitsusasutusi (haigustoetuste ja invaliidsuspensionide ning pensionifondide tarbeks) mis kontakteeruvad otse avalikkusega. Järelikult on suhtlemine praktiliselt detsentraliseeritud.

Rahandusministeerium on suur ning sellel on palju spetsialiseerunud osakondi. See on tinginud 15 infotöötaja palkamise ainuüksi sellesse ministeeriumisse. Ministeeriumi tähtsaim infotöötaja allub otseselt kantslerile.

Et saada infotöötajaks peavad isikul olema kindlad isikuomadused. Erilisi nõudmisi esitatakse hoiakutele, teadmiste, oskustele ning positsioonile avalikus teenistuses.

Hoiakud:

- *suhtumine valitsusse* — nt. peab infotöötaja andma informatsiooni edasi riigiasutuse vaatepunktist, mitte isiklikust vaatepunktist;

- *suhtumine elanikkonda* — nt. austab infotöötaja igäüht, kes kasutab avalikke teenuseid, tunnustab seda, et avalikkus koosneb erinevatest inimestest ning kindlustab selle, et ta on kergesti ligipääsetav ja kättesaadav.
- *suhtumine ajakirjandusse* — nt. Infotöötaja on see isik, kes peab koordineerima informatsiooni andmist elanikkonnale meedia vahendusel; ta on ideaalne valitsuse eestkõneleja. Pikemas perspektiivis võib infotöötajast saada valitsuskabineti pressiasashee.
- *suhtumine riigiametnikesse* — oma kohuseid täites peavad infotöötajad toetuma koostööle kolleegidest riigiametnikega. Seega peavad nad alati olema valmis lojaalseks koostööks administratsiooniga ning säilitama sooje isiklike suhteid vastutavate isikutega kõigis osakondades.

Teadmised Ja Oskused:

- üksikasjalisi teadmisi nõudvad valdkonnad — nt. aktiivne mitme keele oskus; kõigi tasandite institutsioonide, riigiasutuste ja teenistuste struktuuri ja tegevuse mõistmine; meedia ja uudisteagentuuride struktuur; informatsiooniteooria ning valitsusinformatsioon, uued tehnoloogiad;
- valdkonnad mis nõuavad vähem üksikasjalisemaid teadmisi — nt juhtimine ning avaliku halduse ülesehitus; suhtlemistehnikad; töö dokumentidega ning raamatukogunduse alased teadmised;
- oskused — nt selge, korrektne ning loominguiline kirjutamisstiil; suurepärase kõneoskuse, hea suhtlemisoskuse.

Positsioon:

- infotöötaja allub otseselt kantslerile — kõrgeimale riigiametnikule ministeeriumis; seega on infotöötajal piisavalt nii organisatsioonisisest kui —välist autoriteeti täitmaks oma kohuseid korralikult — nt olemaks selle ministeeriumi pressiesindaja.

Postbus 3000/Boîte Postale 3000

Kaks põhilist sammast, millele toetub info levitamine Föderaalsete infoteenistuse poolt, on ajakirjandus ning avalikkus. Viimasel puhul on tegemist mahuka ülesandega teavitada kodanikke pidevalt võimude poolt pakutavatest võimalustest ja otsustest. Ministeeriumide osakonnad levitavad järjest kasvavas mahus broshüüre ning infolehti vanemate ja uuemate otsuste kohta. Paljud neist broshüüridest on suurepärased, kuid kodanikud ei pruugi alati teada, kust neid kätte võib saada.

Kõigest hoolimata ei tabaks valitsusinformatsioon sihtmärki, kui infomaterjalide levitamine poleks tõhusalt organiseeritud. Alates 1988. novembrist töötab selleotstarbeline süsteem. Selle nimeks on *Postbus 3000/Boîte postale 3000* (Postkast 3000). See süsteem töötab omaette osakonnana infoteenistuse koosseisus ning kindlustab valitsuse informatsiooni jõudmise kodanikuni.

Postbus 3000/Boîte postale 3000 toob informatsiooni võimudelt kodanikuni lehe, raadio ning telereklaami abil. Reklaamid on lühikesed ja sisutihedad ning need viitavad süstemaatiliselt infolehtedele mida avalikkus saab tasuta igast postkontorist, paljudest Belgia raamatukogudest ning linnavalitsustest. 1994. aastal saatis FIT laiali üle kolme miljoni infolehe.

Iga infoleht viitab broshüürile või aadressile, kust saab edasist informatsiooni. Infolehega on kaasas ka vastusekupong, mille abil saab broshüüri tellida otse vastavalt FIT osakonnalt. Igal juhul annab broshüür

kompetentse riigiasutuse või osakonna aadressi, mida kodanik saab kasutada edasise informatsiooni hankimiseks.

Süsteem aitab valitsusel jõuda kõige laiemal võimaliku auditooriumini samal ajal jõudes just nendeni kes on tõeliselt huvitatud ühest või teisest teemast. See hoiab ära suure hulga mittevajalikke telefonikõnesid asjasse mittepuutuvatesse osakondadesse ning seega väldib ka palju närvikulu nii kodanike kui ka ametnike poolel. Lisaks *Postbus 3000/Boîte postale 3000*:

- annab kodanikele aadressi kuhu saab teatada oma muredest;
- meenutab kodanikele, kust võib leida sõnumi (nt postkontorist) juhuks kui nad pole tähele pannud mõnda üksikasja näiteks raadioreklaami kuulates; ning
- töötab peamiselt föderaalvalitsusele kuid ka teiste ametlike organite ja tasandite heaks nagu näiteks kommuunid, regioonid, provintsid ja linnad.

Infokeskus Ja Väljaanded

FIT-i juures tegutseb ka Infokeskus mis on avatud igal tööpäeval üheksast neljani. Seal saavad kodanikud uurida või osta ministereeriumide, valitsusega seotud institutsioonide, kommuunide ja regioonide väljaandeid. Nad saavad esitada tellimusi foto ning videomaterjalide saamiseks ning küsimustele vastuste saamiseks.

1994. aastal käis selles asutuses 14 000 külastajat. Pole tähtis, kas tegemist on suure arvuga või mitte. Tähtis on see, et “mitte eriti tuntud” asutusel on Brüsselis oma maja, uksekell ja lävepakk ning et teil on võimalik seda asutust külastada.

Infoteenistus avaldab ka iseseisvalt või koostöös teistega praktilisi infoteatmikke olulisemate Belgia valitsusasutuste aadressidega.

FIT Numbrites

aasta jooksul FIT:

- võttis vastu 13 822 külastajat,
- vastas 32 324 telefoni teel või kirjalikult esitatud küsimusele;
- levitas 3 065 000 infolehte;
- saatis laiali 986 000 väljaannet Feiten’it.

Selleks, et tutvustada infokampaaniaid laiemale avalikkusele kasutas FIT:

- 11 reklaami päevalehtedes;
- 4 reklaami nädalalehtedes;
- 4 reklaami regionaalsetes ajalehtedes;
- 161 telereklaami klippi; ja
- 357 raadioreklaami klippi.

Nende arvudeni jõuti 47 töötajaga (kaasa arvatud 5, kes töötasid poole kohaga), 100 miljoni Belgia frangi (BF) suuruse eelarvega fikseeritud kuludeks, 26 miljoni frangise programmi eelarvega ning 50 miljoni

frangise kampaania eelarvega. Kokku ulatuvad need summad 176 miljoni Belgia frangini ehk 18 frangini kodaniku kohta — umbes ühe postmargi hind (BF 16).

Selleks, et saavutada oma väikese eelarve kohta parimat tulemust pidas FIT erinevate meediaväljaannetega hinnasoodustuste üle läbirääkimisi. Läbirääkimisi alustati sellest, et valitsuse informatsioon peaks olema ka kergesti äratuntav. Arvestades valitsuse informatsiooni eripära ning seda, et sõnumeid edastatakse avalikkuse huvides ning arvestades protseduurireegleid mida valitsus peab järgima oma kampaaniaid korraldades, on sellist informatsiooni võimatu võrrelda puhtakujuliste kommertsteadaannetega.

Reklaamilugu mis hoiatab kodanikke heitgaaside kahjulike mõjude eest pole võrreldav sõnumiga millega rahvusvaheline limonaaditootja pommitab oma auditooriumi. Seega ei saa tavalisi kommertsteadete hinnakirju rakendada avalikkuse huvides olevatele teadetele.

Pärast läbirääkimisi massimeediaga sõlmiti lepingud raadio ja televisioonifirmadega (nii üleriiklike kui kohalikega) ning Belgia Päevalehtede Väljaandjate Liidu ning Rahvusliku Nädalaväljaannete Ühendusega. Sellised lepingud võimaldavad FIT-il kasutada märkimisväärseid allahindlusi. 1994. aastal hoidis FIT sellise projekti abil kokku vähemalt 30 miljonit franki. Soodustariifid muudavad koostöö Föderaalsete Infoteenistusega lõpptulemusena väga ahvatlevaks pakkumiseks.

Loomulikult ei seisne efektiivse maksumusega koostöö mitte ainult neis lepingutes. Ladus koostöö infotöötajate võrguga ning struktureeritud ja koordineeritud infovahetus hoiab ära paralleelse info leviku tekkimise ning säästab seega raha.

Näiteks selleks, et ära hoida valitsuse infolehekülgede vohamist hiljutise Internetibuumi ajal, palus FIT endale õigust koordineerida valitsuse Internetiühendusi. 1995. aasta 25. juulil otsustas valitsus, et Internetis informatsiooni levitamist peab koordineerima infoteenistus. Sellest tulenevalt peavad kõik föderaalvalitsuse osakonnad info levitamiseks Internetis pöörduma FIT-i poole.

Välissuhtlemise alal on FIT-il väga head suhted teiste Euroopa riikide infoosakondadega. Kontakte luuakse ja kogemusi vahetatakse Veneetsia Klubi kaudu.

Sihtgrupid

Teoreetiliselt kuuluvad FIT-i kampaaniate sihtgruppi kõik belglased. Teisisõnu, FIT ei vii enamasti läbi spetsiaalsed kampaaniaid mis on suunatud väljavalitud gruppidele (näiteks vastavalt religioonile, vanusele, soole, kuulumisele vähemusse, jne.). Teenistus rõhutab sõnumeid, mis on suunatud kõigile belglastele.

On siiski olemas ka erandid ning mõned kampaaniad on suunatud kindlatele sihtgruppidele. Selliste kampaaniate läbiviimiseks võivad osakonnad küsida abi FIT-ilt ning kasutada selle teadmisi ning võimalusi. Heaks näiteks sellistest kampaaniatest on Tööministeeriumi kampaaniad — sobiva töö leidmise plaan, noorte tööhõive plaan ning kohalikud tööhõive agentuurid.

Sobiva töö leidmise ning noorte tööhõive plaanide kampaaniate (tööhõiveplaanid neile, kes on olnud pikalt töötud ning noortele jaoks) tarbeks identifitseeriti kaks sihtgruppi : tööotsijad ning tööandjad.

“Föderaalvõimude Infoprojekti” osana avaldati tööotsijatele mõeldud kuulutused populaarsemates nädalalehtedes. Need kuulutused viitasid infolehtedele mida võis saada postkontoritest, linnavalitsustest, töökeskustest ning ametiühingutest.

Sama projekti käigus avaldati ka kuulutused tööandjatele, need ilmusid “kvaliteetsetes” nädalaväljaannetes. Lisaks ilmusid kuulutused ka paljudes väiksema ja keskmise suurusega ettevõtete

teabelehtedes. Kuulutused viitasid rohkem infot sisaldavale infolehele mida võis saada Tööministeeriumist. Infolehte võis saada ka sotsiaalametitest.

Teine olulisem näide sihtgruppidele suunatud strateegiast oli kampaania mis puudutas kohalikke tööhõiveagentuure (PWA-d). Seda kampaaniat viis samuti läbi Tööministeerium. Selle eesmärgiks oli edendada töötutele juhutööde pakkumise teenust. Kampaania sihtgruppideks olid nii värvatavad töötud kui ka selle teenuse potentsiaalsed “kasutajad”.

“Föderaalvõimude Infoprojekti” raames ilmusid kõigis Belgia päevalehtedes kuulutused. Need, kellele asi huvi pakkus võisid leida rohkem infot infolehtedest, mis asusid tavapäraistes kohtades või siis küsida lisa kirja teel Tööministeeriumist. Kuulutused teenuse kasutajatele ilmusid Belgia iganädalastes infoväljaannetes. Need kuulutused viitasid laialt kättesaadavale infolehele. Kampaanial oli ka regionaalne külg. Kuulutus kohalikus ajalehes (kohalikus reklaamiväljaandes) viis kokku iga regiooni juhutööde teenust pakkuvad linnavõimud.

Elanikkonna Infovajadused

Ühiskonna infovajaduste järjekindel jälgimine on kõike muud kui lihtne. Selles osas nõuab efektiivne valitsuse infoedastus pidevat ühiskonna jälgimist ning igat kampaaniat tuleb nii eelnevalt kui ka pärast läbiviimist testida. Seejuures nõuab selline lähenemine tavalisi inimressursse, vahendeid ja raha. Kuna FIT-i käsutuses on suhteliselt tagasihoidlikud vahendid, on infoteenistus seni olnud sunnitud kasutama väiksemamahulisi uuringuid.

Infoteenistuse jõuab suur hulk infot otsivate kodanike küsimusi nii telefoni kui kirja teel. Paljud neist küsimustest on sarnased või täpselt samasugused, seega on võimalik avastada kindlaid trende. Näiteks on alati kõrgel kohal päevakajalised teemad. Küllalt suurt huvi esineb aga ka selliste üldiste teemade vastu nagu majandus, tööhõive ning statistilised andmed. Seetõttu püüab FIT neid trende võimalust mööda järgida oma käsiraamatuid ning infodokumente avaldades. FIT asetab ennast alati “naabri” rolli. Mis võiks inimesi häirida? Mida üks või teine isik võiks teada soovida?

Mida aga öelda kampaaniateemade kohta? Valitsuse uued sammud mis mõjutavad suurt osa elanikkonnast on teemadeks mille kohta tuleks infot edastada. Heade näidete hulka kuuluvad uus keskkonnakaitse seadus, uus üüriseadus, riigiasutuste info avalikkust puudutav seadus, jne.

Kampaaniad peavad silmas ka kaasaegseid teemasid: Belgia presidentuur Euroopa Liidus, konstitutsioonireform, Belgia vabastamise aastapäev, avaliku transpordi päev, valitsuse uus laen, jne.

On ilmne, et selliseid kampaaniate teemasid tõstatavad ministeeriumid või ministrid ise. Olenevalt oma tegutsemisvaldkonnast peavad nad iga päev vastama kodanikele kel on muresid või küsimusi. See tähendab, et neil on head võimalused kodanike infovajaduste hindamiseks.

Loomulikult hinnatakse kõigi FIT-i kaudu läbi viidud kampaaniate edukust. Seda tehes pööratakse põhilist tähelepanu kvantitatiivsetele tulemustele. Kvantitatiivsetest hindamistulemustest saab teha järeldusi, mis võivad tulla infopoliitikale kasuks nii lühema kui keskmise aja jooksul. Läbi viia tuleks ka kvalitatiivseid uuringuid, kuid selle jaoks pole piisavalt rahalisi vahendeid.

Seal kus selleks on olemas vahendid, saab multimeedia kampaania käigus läbi viia katsemõõtmisi ning nii saab kampaania materjale eelnevalt testida. Nii on toimitud näiteks jooditablettide levitamise kampaania puhul mida parasjagu ette valmistatakse.

FIT-i Ülesehitus

Infotöötajate Võrk

Nagu ka eelnevalt mainitud, peavad föderaalministeeriumide infotöötajad vastama väga paljudele teadmisi ja oskusi nõudvatele tingimustele. Järelikult on ka ütle mata selge, et neile tuleb võimaldada ulatuslikke enesetäiendamise võimalusi.

Föderaalvalitsuse tasandil pakub töötajatele hulgaliselt üldisi ja ka erialasemaid kursusi Avaliku teenistuse ministeeriumi Töötajate valiku ja täiendõppe osakond. Nende kursuste seas on ka palju sellist, mis huvitab infotöötajaid. Näiteks sisaldavad pakutavad kursused järgmisi teemasid:

- tsiviilõigus;
- valitsuse korraldus;
- meeskonnatöö juhtimine;
- osakonna töö korraldamine;
- konverentside läbiviimise tehnikad;
- raamatukogu haldamine ja dokumentatsioon;
- avatud suhtlemistehnikate ja avalikkusega kontaktide parandamine;
- avalik esinemine;
- ametlike tekstide arusaadavus;
- suhted meediaga;
- enesetäiendamine suhtlusklubis; ning
- keelekursused.

FIT annab ka oma panuse aitamaks infotöötajaid oma kohustuste praktilisel täitmisel ning varustab föderaalvalitsuse infotöötajad mitmetest tekstidest ja dokumentidest koosnevate infomaterjalidega. Nende seas on sellised dokumendid nagu tüüplepingud, juhised efektiivsete kampaaniate läbiviimiseks ning aadressid, kust võib leida informatsiooni. Lähitulevikus kavatses FIT hakata pakkuma ka oma kursustepaketti infotöötajatele.

FIT-i Struktuur

Föderaalne infoteenistus on valitsusasutus mis töötab peaministri ning välisministri valitsemisalas. See asutus eksisteerib avalikkuse hüvanguks ning selle töösuhteid reguleerib leping föderaalvalitsusega. Ehk täpsemalt öeldes, infoteenistus saab rahaeraldisi peaministrilt ning välisministrilt kuid tal on ka iseseisvaid sissetulekuid.

Kuna FIT pole riigiasutus selle sõna ranges tähenduses pole selle töötajad ka alalised riigiteenistujad vaid nad töötavad riigiametnikena oma lepingute kehtivusaja jooksul. Personali valitakse vajalike kohustuste täitmist silmas pidavate eksamite abil.

FIT-i juhib 25-liikmeline, neli korda aastas kogunev nõukogu. Maksimaalselt kümnest nõukogu liikmest moodustatakse komitee (mis kohtub kaheksa korda aastas). Viimatimainitud grupp jälgib nõukogu otsuste

täitmist. Teenistuse igapäevast tegevust juhib peadirektor ning teda aitab selles direktorite nõukogu mis koosneb asepeadirektorist ja neljast direktorist.

Föderaalsel infoteenistusel on viis osakonda — arendus ja leviosakond, dokumendiosakond, toimetuse osakond, valitsussuhete osakond ning tootmisosakond. Lisaks on neli üksust, mis tegelevad asutusesise töökorraldusega: sekretariaat, personaliosakond, raamatupidamine ning haldusosakond.

Kuna infoprojektide algatused tulevad erinevatest asutustest on info hea koordineerimine ülimalt oluline. Sel põhjusel osaleb Föderaalne Infoteenistus erinevates komiteedes ning töögruppides, mis tegelevad informatsiooniküsimustega. FIT teeb koostööd ka regionaalsete omavalitsustega, et kindlustada belglastele selge ning koordineeritud infopoliitika.

Tööprotseduurid

Ametlikud Juhised Valitsuse Informatsiooni Jagamiseks

Teiste valitsuse informatsiooni jagamist puudutavate seaduste seas on ka 1994. aasta 12. juuli seadus valimiskulutustest ja järelevalvest ametlike valitsuse teadaannete üle. See seadus on mõeldud selleks, et föderaalvalitsus, omavalitsused ja regionide valitsused ei saaks olenemata valitud meediakanalist kasutada ametlikke teadaandeid isiklike positsioonide tugevdamiseks. Tuleb samas märkida, et kõnealused teadaanded ja kampaaniad ei ole osalejatele siduvad ühegi seadusesätte alusel ning neid finantseerib kas otseselt või kaudselt valitsus.

Parlamentaarne järelevalvekomitee kontrollib neid teadaandeid ning infokampaaniaid. Igaüks, kes soovib teha ametlikku teadaannet või soovib alustada kampaaniat, peab esitama komiteele sellest lühikokkuvõtte. Kokkuvõtte kirjeldab teadaande või kampaania sisu, põhjusi, allikaid, lõplikku maksumust ning firmasid kellega on nõu peetud. Kui komitee otsustab, et mõni kampaania või teadaanne pole olnud neutraalne, arvatakse järgmistel valimistel, millest asjaosalised osa võtavad, see summa maha nende valimiseelarvest, mis on piiratud suurusega.

Lisaks sellele seadusele sisaldab 1977. aasta 18. veebruari seadus avalikke tele- ja raadioteenuseid puudutavaid sätteid. See seadus sätestab, et “valitsuse teadaanded on keelatud kahel valimiseelsel kuul, välja arvatud hädavajalikel juhtudel. Ja sellistel juhtudel ei tohi teadaandes esineda ei ministri nime ega nägu. Teadaanded peavad olema puhtalt informatiivsed.”

Belgias pole veel välja töötatud eetikareegleid ja regulatsioone valitsuse informatsiooni jaoks, kuid FIT tegeleb praegu eetikakoodeksi väljatöötamisega.

Telefonipäringud

Et vastata efektiivselt telefonipäringutele on välja töötatud hulk siseprotseduure. Näiteks on telefonioperaatoril nimekiri töötajate andmetega ning ta on seetõttu teadlik sellest “kes mida osakonnas teeb”. Teda hoitakse ka kursis sellega, millised töötajad töölt puuduvad.

Suhteliselt väikese töötajaskonna ning suure arvu telefoniküsimuste tõttu pole alati võimalik nende küsimustega kiiresti tegeleda. Kus vähegi võimalik peaks asjaga tegelejad andma kohese vastuse või suunama vastamise kellelegi teisele. Kui on tarvis asja uurida saab küsimuse esitaja vastuse hiljem kirjalikult või telefoni teel.

FIT on telefoniküsimustega tegelemiseks saanud mõjutusi kõrgelt hinnatud Hollandi Valitsuse Infoteenistuse algatusest — “Projekt 06-51”. See projekti püüdis luua ühise telefoniliini kõigi Hollandi ministriumide jaoks. Helistaja peab tasuma numbri 06-51 valimise eest, kuid vastuse saab ta tasuta. Kodanikud võivad saada kohese vastuse valitsust puudutavatele küsimustele või kuulda, kust on võimalik saada täpsemat informatsiooni. Iseseisvad ministriumide infoteenistused jätkavad oma olemasolu, kuid 06-51 kujutab endast keskust Hollandi keskvalitsust puudutavate kõige enam nõutud andmete jaoks.

Telefoni keskjaama pole tööle toodud uusi inimesi kuid seal töötab 40 infotöötajat, kes on sinna aastaks ajaks suunatud erinevatest ministriumidest. Need professionaalid on väga kõrge kvalifikatsiooniga ja läbinud spetsiaalse treeningu sellest, kuidas hoida telefonikõne pikkus nelja minuti piires, kuidas hakkama saada moodsa tehnoloogiaga, jne.

Edastatud Info Liigid

Nagu selgitatud ülalpool, jagavad oma ministri bürosse kuuluvad pressiatasheed infomatsiooni oma ministri tegevuse poliitilistest aspektidest. Vastandina sellele säilitab FIT alati neutraliteedi ja objektiivsuse kõiges mida ta teeb. Näiteks ei väljasta infoteenistus informatsiooni koos ministrite nägude ja fotodega vaid pigem edastab neutraalseid teadaandeid vastuvõetud otsuste kohta.

FIT ei edasta informatsiooni otsustele eelneva ettevalmistustöö kohta. Sageli puudutab selline informatsioon konfidentsiaalseid dokumente. Vastavalt seadusele riigiasutuste tegevuse avalikkusest ei saa ametialast dokumenti uurida juhul kui selle avaldamine rikub föderaalvalitsuse või teiste föderaalvalitsusest sõltuvate või sellega seotud täitevvõimu organite kavatsuste konfidentsiaalsuse nõuet. Ka valitsusele edastatud konfidentsiaalsed nõuandeid või arvamusi ei avaldata. On veel teisigi erandeid.

Teiseks seaduslikuks vahendiks, mis reguleerib teatud tüüpi informatsiooni avaldamist ja levitamist, on seadus isiku eraelu kaitseks seoses isikuinformatsiooni kasutamisega, tihti viidatakse selle seadusele kui “eraelu seadusele”. See võeti vastu 1992. aasta 8. detsembril ning see keelustab füüsiliste isikute kohta registrite pidamise, andmete kogumise, andmete muutmise, nende andmete kasutamise uuringuteks ning nende levitamise (see ei kehti juriidiliste isikute või organisatsioonide kohta mis pole juriidiliselt vormistatud).

Isiklike andmete statistilistest andmetest eraldamise kriteeriumiks on võimalus isiku identifitseerimiseks (näiteks kliendi- või arvenumbri abil, jne.). Statistilisi andmeid mainitud seadus ei puuduta. Et anda paar näidet — seadus sätestab alused järgmist tüüpi informatsiooni kasutamiseks: info mis puudutab rassilist päritolu, rahvuslikku päritolu, seksuaalset või poliitilisi eelistusi, ideoloogilist või religioosset laadi suundumusi või tegutsemist, kuuluvust ametiühingutesse või raviasutusse, jne. Meditsiinilise ja juriidilise informatsiooni kasutamine on samuti rangelt reguleeritud.

Seaduse rakendamist kontrollib parlamentaarne eraelu puutumatus järelevalve komitee. See komitee annab nõu seadusest tulenevate korralduste tegemise osas, annab soovitusi, uurib kaebusi, jne.

Koostöö Ajakirjanikega

Rollide Eristamine

Infoteenistuse ja ajakirjanduse vahelise sujuva koostöö eeltingimuseks on üksteise aktsepteerimine. Mõlemal poolel on spetsiifilised töövaldkonnad ning nad on sellise töö tegemiseks ka vastavalt organiseeritud. Belgias peavad paljud ajakirjanikud FIT-i pigem võistlejaks kui liitlaseks. Samas ei soovi infoteenistus ise sellises rollis esineda.

Selle informatsiooni vahel mida edastab FIT ja selle vahel, mida edastavad ajakirjanikud, on põhimõtteline erinevus. Kui ajakirjanikud kirjutavad artikli mõnest konkreetsest otsusest, sobitavad nad selle informatsiooni kindlasse tausta. Nad on rohkem seotud päevapoliitikaga ning nende ajaleht vajab sensatsioonilisi artikleid. Nad mõõdavad valitsuse otsuste tähtsust nende "uudisväärtuslikkuse" järgi. Ajakirjanikud peavad neid otsuseid kommenteerima. Lugeja soovib, et nad seda teeksid.

Vastupidiselt sellele on infoteenistuse loogika erinev. FIT edastab infot nii uute kui vanade otsuste kohta. Ajaleht visatakse paari päeva pärast minema, kuid FIT-i infolehed on saadaval pikemate perioodide kestel. FIT-i poolt levitatav informatsioon saadetakse välja ilma kommentaarideta (nt ajalehekuulutused) ning see on vormistatud teistsugusesse pakendisse kui ajakirjanike artiklid.

FIT ei vii läbi suhtekorralduskampaaniaid poliitikutele või mingite üksikute ideede levitamiseks. Iga ülesande täitmisel on võtmesõnadeks neutraalsus ja objektiivsus. Jooditablettide jagamist puudutava kampaania käigus peab info ilmuma ajakirjanduses. Teema (tuumaoh) on sedavõrd delikaatne, et edastatav informatsioon peab olema ühtne. See tähendab, et föderaalvalitsus, kohalikud võimud ja ajakirjandus peavad rääkima sama juttu, et mitte tekitada arusaamatust ja ärevust elanike hulgas.

FIT-i tegevus pakub reporteritele huvi. Nagu juba mainitud, edastab infoteenistus iga valitsuse otsuse kohta varem valmistatud pressiteate. 15 minuti jooksul pärast kabineti istungi lõppu saab iga toimetuse need pressiteated faksi teel ning need on kättesaadavad ka Internetist. Iga ülevaade sisaldab ka kontaktaadressi edasise informatsiooni hankimiseks. Pärast kabinetiistungit jagatav pressimapp koosneb 20-50 leheküljest kirjalikest materjalidest.

FIT korraldab ka mitteametlikke брифингид, nt kui ilmub mõni uus raamat või broshüür. Lisaks saavad ajakirjanikud tasuta eksemplari kõigist FIT abimaterjalidest, mis võivad olla aidata ajakirjanikku tema töös. FIT töötab kõvasti, et luua usalduslikku suhet meediaga. Toimetajad usaldavad FIT-i, sest nad saavad alati täieliku paketi pressiteateid koheselt pärast kabineti istungi lõppu ning teiste meedia esindajatega üheaegselt. Kedagi ei kohelda teistest paremini. Lisaks on meediaga alati olemas selged kokkulepped. FIT kindlustab, et informatsiooni jagatakse kokkulepitud ajal ning ajakirjanikud peavad kinni materjalidele seatud embargost.

Aeg-ajalt ilmub ajalehes FIT-i kohta ebakorrektsed infot, kas siis tahtlikult või mitte. Infoteenistus vastab sellele kiiresti kas telefonikõne või kirjaga. Kui vaja, kasutaksime ka õigust avalikuks vastamiseks, kuid tänaseni pole selleks vajadust olnud.

"Iga kingsepp jäägu oma liistude juurde" on üks tark ütlus. See kehtib ka info ning selle jagamise kohta. Infoteenistus ning ajakirjanikud võivad tõepoolest olla parimad partnerid tingimusel, et nad ei astu üksteise territooriumile. Mõlemad levitavad informatsiooni, kuid teevad seda otsuste arengu ning rakendamise erinevates staadiumites. Teooria kohaselt peaks press pühendama oma tähelepanu otsuste ettevalmistavale staadiumile ning tegelikule otsustamisele. FIT-i informatsioon ei ilmu enne kui otsus on vastu võetud.

Erinevad Suundumused Valitsusinformatsiooni Alal

Lähematel aastatel teeb valitsuse infoedastamine läbi mitmeid olulisi muutusi. Samas on need muutused tegelikult vaid juba tehtud valikute vältimatuks tagajärjeks.

Mis on siis tulemas? Esmajoones laiendatakse veelgi *Postbus 3000/Boîte postale 3000* teenust. Tegelikult on meie eesmärgiks organisierida süsteem selliselt, et sellest saaks peamine informatsiooni saamise aadress neile inimestele, kes ei tea kellele oma küsimused esitada. Täpsemalt, kui kodanikul on küsimus, siis ta saadab selle *Postbus 3000/Boîte postale 3000*, mis kindlustab selle jõudmise vastust teadva inimeseni. Selle süsteemi kõrval valmistab föderaalvalitsus ette kohalikke omavalitsusi, et need pakuksid samuti välja ühe aadressi kõigi probleemide tarbeks.

Föderaalsest infovõrgust FEDENET on saamas elektrooniline partner infotöötajate võrgule. See võrk ühendab omavahel väiksemaid võrke, mille abil on võimalik saada valitsuse andmebaasidest infot valdkondade järgi, nagu näiteks seaduste, majanduse ning finantsvaldkonnad. Selle võrgu kaudu saab võimalikuks asjakohase poliitika-alase informatsiooni vahetamine föderaalvalitsuses.

Veel enamgi, föderaalvalitsus teeb pidevalt infot kättesaadavaks ka avalikel info kiirteedel. FIT jätkab andmete levitamist föderaalsest võrgust Interneti. Koordineerimine väldib andmete kordamist ning andmeid edastatakse ühtsetel põhimõtetel.

Lisaks sellele omandab valitsuse infoedastus palju selgemad piirjooned. Selleks algatab FIT vajalikke projekte, osaliselt teeb ta seda ka eetikakoodeksit välja töötades.

FIT-is tunnetatakse järjest rohkem ka Euroopa Liidust ja mujalt tulevate direktiivide mõju. Näiteks võib tulenevalt kampaania maksumusest tekkida vajadus rahvusvahelise vähempakkumise väljakuulutamiseks.

Hiljutised Sündmused Ja Kampaaniad

Mitmed viimaste aastate saavutused, mis on kooskõlas ka Avalike Teenuste Kasutajate Hartaga on olnud suure tähtsusega nii FIT-i kui ka üldisemalt valitsuse infoedastuse jaoks. Varem edastasid sisuliselt kogu informatsiooni pressiatasheed ning sellel oli poliitiline varjund. Nüüd on mitteparteiline asutuste infoedastus saanud endale jalad alla. Võeti vastu seadus riigiasutuste tegevuse avalikustamisest, iga föderaalvalitsuse osakonna juurde määrati infotöötajad ning riigiametnikel on samuti õigus rääkida. Avalike Teenuste Kasutajate Harta andis seega asendamatu tõuke informatsioonipoliitika arenguks nii praegu kui ka tulevikus.

FIT on asunud ka info kiirteele. FIT lõi enda kodulehekülje Internetis ning on ka üheks oluliseks osapooleks FEDENET-i välja arendamisel. "Föderaalvõimude Infoprojekti" on laiendatud juba neljandat korda. Kaasates üha rohkem infotöötajaid orienteeriti projekt ümber ning anti talle institutsionaalne alus.

FIT-i infokampaaniate ulatus on alati otseses seoses olemasoleva eelarvega. Ka kampaaniat saab läbi viia mitmel erineval moel — alates 1/8 lehekülje suurusest mustvalgest kuulutusest päevalehes või lõpetades multimeedia kampaaniaga.

Parimaks näiteks viimatimainitud strateegiast olid kampaaniad mis said küllalt suure meedia tähelepanu osaliseks — "konstitutsioonireformi" kampaania ning "Euroopa Liidu presidentuuri" kampaania, mõlemad toimusid 1993. aastal. Need kampaaniad kasutasid kuulutusi päevalehtedes, informatiivseid nädalaväljaandeid, kohalikke nädalalehti, samuti reklaamlugusid raadios ning televisioonis. Trükiti ka infolehti ja broshüüre. FIT-tootis "konstitutsioonireformi" kampaania jaoks isegi kaks õppepaketti keskkoolidele.

Pisut vähem aega tagasi, 1995. aastal käivitati suur multimeedia kampaania tähistamiseks sotsiaalkindlustuse 50 aastapäeva. Kasutatud kanalite hulgas olid päevalehed, informatiivsed nädalaväljaanded, kohalikud nädalalehed, televisioon ja raadio. Trükiti ka infolehti ja plakateid ning kampaania lõpetati akadeemilise aruteluga. Momendil on ettevalmistamisel kaks infokampaaniat. Lisaks sellele, mis puudutab jooditablettide jagamist tuleb ka kampaania keskkonnamaksude kohta.

3. VALITSUSE INFOEDASTUS KANADAS

Carla Gilders³

Sissejuhatus

Valitsuse Infoedastuse Põhimõtted

Keskvalitsuse kommunikatsioonipoliitika ning uudisteajakirjandusega tegelemise aluseks on põhimõte mille kohaselt vastutus info edastamise eest on lahutamatu rahvast esindava valitsuse olemusest. Adekvaatne informatsioon on ülioluline selleks, et avalikkus mõistaks, vastaks ning mõjutaks valitsuse poliitikat ning programmide arengut ja elluviimist — ükskõik kas üksikisiku tasandil, esindusgruppide kaudu või parlamendiliikmete abil.

Kanada valitsuse kommunikatsioonipoliitika kohaselt peab info vaba vool valitsuse ja avalikkuse toimuma nii ametliku kui mitteametliku infovahetuse teel, läbi dialoogi mis on pidev, avatud, asjakohane, mõistetav ning usaldusväärne.

Valitud Rahvaesindajate Ja Riigiametnike Roll

Kanada parlamentaarses süsteemis vastutavad ministrid peaministri ning parlamendi ees oma avalikkust puudutava poliitika, programmide ja nende valdkonda puudutavate prioriteetide esitamise eest. Selle kohaselt on ministrid nii kollektiivselt kui individuaalselt Kanada valitsuse tähtsaimad pressiesindajad ning nad juhivad ka valitsuse infoedastuse prioriteetide ja teemade paikapanemist.

Nagu ka rahva poolt valitud poliitikud, on ministrid ja neid toetav poliitiline personal parteilised, poliitiliste suundumustega, kuid samas on nad ka valmis mittepoliitiliseks tegutsemiseks. Aseministrid ning avalikud teenistujad, kes neile alluvad, on mitteparteilised ja orienteeritud konkreetsete ülesannete täitmisele, samas on nad valmis reageerima ka poliitikale.

Endale alluvate ministeeriumide kommunikatsiooniprioriteetid on ministri kehtestada; aseministrite õlgadele jääb nende prioriteetide ja vajaduste elluviimise kindlustamine. Peaministrile alluva riiginõukogu ülema õlule jääb selle kindlustamine, et kõikjal valitsuses tehtav kommunikatsioonipoliitika peegeldaks täielikult terve valitsuse prioriteete, poliitikat ja teemasid, et ministeeriumide info edastamine oleks poliitika väljatöötamise, planeerimise ja ellurakendamise loomulikuks osaks.

Kõigist valitsuse funktsioonidest kõnnib kommunikatsioon ilmselt kõige enam mööda joont, mis eraldab valitud poliitikute poliitilis/parteilist tegevust ning avaliku teenistuse mittepoliitilis/bürokratlikke tegemisi. Ideaalis saaksid mõlemad töötada koos üksteist täiendaval moel aidates valitsuse plaane, poliitikat ja programme puudutaval informatsioonil vabalt liikuda rahva poolt valitud poliitikute ning avalikkuse vahel.

---

3. Selle ülevaate kirjutamise ajal, 1995. aasta sügisel, töötas Carla Gilders Kanada riiginõukogu kommunikatsiooni ja konsultatsioonidirektorina. Praegu töötab ta Kanada tervishoiu kommunikatsiooni ja konsultatsiooni direktoraadi peadirektorina.

Kommunikatsioonipoliitika

Vastavalt sellele printsiibile on keskvalitsus heaks kiitnud kommunikatsioonipoliitika, mis puudutab kommunikatsioonialase tegevuse igapäevast juhtimist. Kommunikatsioonifunktsiooni — igapäevast kommunikatsiooni planeerimist, koordineerimist ning elluviimist — peetakse valitsuse juhtimistegevuse lahutamatuks osaks.

Valitsuse poliitika on:

- anda avalikkusele täpset, terviklikku, objektiivset, õigeaegset, asjakohast ning mõistetavat informatsiooni oma poliitika, programmide ja teenuste kohta;
- võtta prioriteetide seadmisel, poliitika väljatöötamisel ning programmide elluviimisel arvesse avalikkuse muresid ja arvamusi; ja
- kindlustada, et valitsus on nähtav, kättesaadav ning valmis vastuseid andma avalikkusele, keda ta teenib.

Büroo Funktsioonid Ja Tegevus

Missiooni Kirjeldus

Keskvalitsuse põhiliseks missiooniks on avalikkusele teenuste osutamine. Viimase paari aasta jooksul on enamus ministeeriumeid töötanud eelmise peaministri poolt 1989. aastal alustatud valitsusuuenduste programmi käigus välja oma missioonide kirjeldused, mis peegeldavad teenuseid osutavat lähenemist milles leiavad kajastamist põhiväärtused, tegevusjuhised ja strateegilised eesmärgid. Avalikkuse teenimine on kommunikatsioonipoliitika võtmeküsimus.

Nagu ütleb kommunikatsioonipoliitika, “kommunikatsioon on midagi enam kui info edastamine ja selle kättesaamine. See puudutab ka seda, kuidas informatsiooni vahetatakse. Info edastamise kvaliteet mõjutab info kasutuskõlblikkust, samuti ka seda kujutluspilti, mis tekitab avalikkusel valitsusest.”

Laiemas mõistes sisaldab kommunikatsioon kõike, alates telefonile vastamisest kuni kodanikele poliitika ja otsuste selgitamiseni, info edastamiseni sellest, kuidas täita maksuameti blanketti, ajakirjanike briifimiseni või suure pressikonverentsini. Mõnes mõttes on kogu valitsuse tegevus seotud kommunikatsiooniga.

Kuid juhtimisfunktsioonina. “ametikirjeldusena”, hõlmab kommunikatsioonifunktsioon nelja elementi:

i) Kommunikatsiooni Uurimine Ja Analüüs:

Uurimise ja analüüsi hulka kuulub ka avaliku keskkonna uurimine avaliku arvamuse uurimuste, meedia, sissetulnud kirjade või ministeeriumisse tulnud telefonikõnede abil.

Konsulteerimine avalikkusega annab valitsusele samuti võimaluse teada saada avalikkuse arvamust enne poliitika rakendamist. Konsultatsioone saab läbi viia sihtgruppide, avalike arutelude, rahvaga kohtumiste ning ümarlauakohtumiste abil. Üha enam korraldavad valitsuse ettepanekul avalikke arutelusid parlamendikomiteed, mille ülesandeks on seaduste läbivaatamine enne nende vastuvõtmist.

ii) Kommunikatsiooni Alase Nõu Andmine:

Kommunikatsiooni alane nõuanne ei tähenda mitte ainult tehnilist nõuannet selle kohta kuidas infot edastada vaid sageli palju olulisemas osas seda, kuidas konkreetset otsust või tegevussuunda peaks vastu võtma avalikkus.

Selline nõuanne põhineb ühiskondlike olude tundmisel (tänu uuringutele ning konsultatsioonidele), valitsuse poliitika ja eesmärkide ning kommunikatsiooni põhimõtete ja tehnika tundmisel. Valitsuse infotöötajad annavad igapäevast nõu nii ministriumidele kui ministritele sellest, kuidas toimetada valitsuse sõnum efektiivselt edasi, milliseid kommunikatsioonialaseid samme tuleks sündmuste erinevate arengute puhul ette võtta või kuidas sündmuste erinev areng mõjutab avalikku arvamust.

iii) Kommunikatsiooni Planeerimine:

Alates 1988 aasta kommunikatsioonipoliitika rakendamisest on kommunikatsiooni planeerimine vähemalt teorias olnud Kanadas poliitika väljatöötamise lahutamatuks osaks. Kommunikatsiooniala nõunikud peaksid kuuluma ministriumides poliitikat välja töötavatesse meeskondadesse. Siiski jääb poliitika ja kommunikatsiooni täielik ühendamine üsna raskesti teostatavaks ning kommunikatsiooni alast nõuannet peetakse vahel millekski selliseks, mida saab poliitilise protsessi lõpus sellele lihtsalt juurde lisada.

Kindlustamaks seda, et kabineti ministrid võtaksid arvesse ka probleemide kommunikatiivset mõõdet enne otsuste vastu võtmist mingi poliitika osas, peaks iga kabinetile tehtav ettekanne sisaldama ka kommunikatsiooni plaani. Et kavandada oma põhilisi eesmärke ja tegevust aasta peale ette, koostavad ministriumid iga aastase strateegilise plaani, millele on lisatud strateegiline kommunikatsiooni plaan. Terve valitsuse tegevusplaani kavandatakse poliitilisel tasandil valimiskampania ajal, iga parlamendi istungjärgu alguses peetud avakõnes ning samuti ka eelarvet planeerides. Sellest arendatakse välja põhilised valitsuse teemad mis omakorda suunavad kommunikatsioonialast tegevust kõigis ministriumides.

iv) Igapäevase Kommunikatsioonitöö Juhtimine:

Kommunikatsioonistrateegia või plaani rakendamisele kasutavad infoedastajad kõiki tüüpilisi info edastamise vahendeid. Nende hulka kuuluvad pressiteated, брифингud ajakirjanikele, pressikonverentsid, reklaam, kõned, väljaanded, küsimustele vastamine telefoni teel, 1 800 (tasuta) telefoniliinide kasutamine, pamfletid, broshüürid, ministrite ringreisid, erisündmused (tseremooniad, lahtiste uste päevad), videod ning viimastel aegadel ka Internet.

Tegevuse efektiivsuse jälgimine ja hindamine on kommunikatsiooni funktsiooni täitmise oluliseks osaks. Uudistereportaazhi analüüs, telefonikõnede uurimine, kui võimalik, siis vastuvõtlikkuse hindamine või küsitluste läbiviimine, on vahendeiks, mille abil saab mõõta kui hästi konkreetne kommunikatsioonistrateegia töötab.

Loominguline Kommunikatsioonitöö

Kui valitsuse vahendid kuivavad kokku, pannakse proovile kommunikatsiooni alal töötavate professionaalide leidlikkus vahendite otsimisel avalikkuseni jõudmiseks, avalikkuse nõudmiste rahuldamisel ning selle kindlustamiseks, et valitsus oleks nähtav ning kättesaadav.

Tänapäeval, kui on olemas erinevad huvigrupid ning auditooriumid on muutnud keerukamaks, peavad infoedastajad tunnema oma publikut, mida see mõtleb, keda see usaldab pressiesindajatena ning kust see hangib oma informatsiooni. Osa kommunikatsioonialasest tööst valitsuses seisnebki meetodite leidmises, kuidas jõuda publikuni, keda nahunii juba pommitatakse informatsiooniga.

Järgnevalt mõned näited sellest, kuidas keskvalitsus jõuab oma auditooriumini:

Üks näide strateegiast, mis tekitas avalikkuses huvi oli peaministri rahvusvahelise kaubanduse alane projekt "*Team Canada*". Kuna Kanada on kümnest võrdväärsest provintsist ning kahest piirkonnast koosnev föderatsioon, on rahval sageli raske mõista — või hoolida — erinevate provintsi- ja keskvalitsuse asutuste vastutusvaldkondadest. Avalikkuse jaoks tähendab sõnum kõigi valitsemistasandite koostööst

kanadalaste hüvanguks sõnumit rahvuslikust ühtsusest ja keskvalitsuse “heast valitsemisest”. Kui peaminister kutsus kõikide provintside juhte ning äriliidrite esindajaid kaubandusmissioonile Aasiasse, oligi “*Team Canada*” idee sündinud. Seda rakendatakse ka teiste provintse puudutavate koostööprojektide puhul.

Erinevate huvigruppide mõju pole kunagi olnud rohkem tuntav kui siis kui keskvalitsus tuli välja uue relvaseadusega, mis nõuab kõigi tulirelvade registreerimist üleriigilises registris. Seaduse vastased olid hästi organiseeritud ning nad mobiliseerisid end toetama ka maapiirkonnad kus tulirelvade omamist peetakse elustiiliks ning kus oldi vastu nende registreerimise ideele. Kommunikatsiooniga tegelevad justiitsministeeriumi ametnikud kasutasid kolmandate osapoolte arvamusiidreid, kaasa arvatud politseinikud ning kuriteohvrite esindajaid, et selgitada rahvale selle seaduse eesmärki.

Keeruliste ja kanadalasi otseselt puudutavate teadaannete jaoks, nagu näiteks riigieelarve, seab rahandusministeerium üles ajutised tasuta telefoniliinid vastamaks rahva küsimustele. Et säästa raha avaldati eelmise aasta eelarvedokumentid (mitu suurt raamatut) tasuta eest arvutikettal, varem kasutatud kallimate trükitud dokumentide asemel. Kokkuvõtlik dokument avaldati aga tasuta.

Büroo Personal Ja Ülesehitus

Suhted Ja Funktsioonid

Keskvalitsuse kommunikatsioonipoliitika kirjeldab ametialaseid suhteid ja funktsioone järgmiste isikute vahel:

- Ministrid (ministeeriumide poliitilised juhid);
- Ministrite personal/poliitiline kommunikatsiooniga tegelev personal;
- Aseministrid (mitteparteilised avalikud teenistujad, kes juhivad ministeeriume);
- Ministeeriumi kommunikatsioonijuhid;
- Ametnikud.

Ministrid on Kanada valitsuse esmased pressiesindajad nii individuaalselt, ministeeriumide juhtidena kui ka kollektiivselt, valitsuskabinetina. Nende rolliks on juhtida prioriteetide seadmist ning valitsuse infoedastamist ja peamiste teemade väljatöötamist. Ministri ülesandeks on kindlaks määrata kommunikatsioonialased ülesanded personali jaoks ning paika panna sidepidamise reeglid nende enda kantselei ning ministeeriumi teiste osakondade vahel nii, et kommunikatsioon toimiks koordineeritult, eriti suhtlemisel ajakirjandusega ning erisündmuste puhul.

Aseministrid vastutavad ministri eest, et kommunikatsioonialased prioriteedid ja vajadused oleksid täidetud, nad vastutavad ka riiginõukogu juhi ees selle eest, et kogu valitsus prioriteedid peegelduksid kommunikatsiooni alases tegevuses. Aseministrid nimetavad ametisse direktori või peadirektori, kelle ülesandeks on juhtida kommunikatsiooni alast tegevust nende ministeeriumites. Kommunikatsioonibüroo asukoht organisatsioonis sõltub ministeeriumist. Enamustes ministeeriumides kuulub kommunikatsioonijuht kõrgema juhtkonna hulka.

Ministeeriumides tegeleb kommunikatsioonibüroo tavaliselt nelja funktsiooniga: uuringud, planeerimine, suhted ajakirjandusega ning tootmine. Enamus ministeeriumeid töötab “vastutava ametniku” põhimõttel — kommunikatsiooniga tegelevad ametnikud määratakse tegelema konkreetse tegevusharu või — valdkonnaga ning nad õpivad tundma selle probleeme ja kommunikatsioonivajadusi. Sellistest tegevusharudest saavad neid kommunikatsiooni alal abistava ametniku “kliendid”.

Kõigis ministeeriumides on kommunikatsiooniga tegelevate ametnike ning ministri kantselei vahel tihe töösuhe. Nad valmistavad ette kõnesid, küsimusi ja vastuseid, ministrile juhiseid ajakirjandusega suhtlemiseks; korraldavaid ringsõite ja spetsiaalseid üritusi; korraldavad брифinguid ja pressikonverentse.

Riiginõukogus on kõrgeimaks kommunikatsiooniga tegelevaks ametnikuks aseministri abi. Meie personali hulgas on 7 kommunikatsiooniga tegelevat ametnikku, kes vastutavad sidepidamise eest oma kommunikatsioonipartneritega ministeeriumides. Nad õpivad tundma neile määratud ministeeriume ning kindlustavad, et valitsuses liiguks info koordineeritult.

Koordinatsioon Valitsuses

Kommunikatsiooni ja konsultatsiooni alase sekretariaadi koordineeriv roll seisneb:

- kõigi teadaannete, ministrite kõnede, pressiteadete ning ametlike ringsõitude kohta kolmenädalase eelinfo kalendri koostamises;
- iganädalase kommunikatsiooni planeerimise koosoleku korraldamises koos peaministri kantseleiga, et vaadata üle ajaplaanid ning suuremad lähituleviku kommunikatsiooniküsimused;
- ministeeriumide pressiteadete ning teadaannete ülevaatamine ning sidepidamine peaministri kantseleiga enne heakskiitmist;
- regulaarsete kohtumiste korraldamine kommunikatsioonijuhtidega, et arutada valitsusega seotud teemasid, uusi prioriteete ning lähenevaid sündmusi;
- kommunikatsiooniga tegeleva ametnikkonna suunamine edukate kogemuste ja uute ideede jagamise teel ning arutades uute kommunikatiivsete meetodite ja tehnoloogia teemadel.

Riiginõukogu kantseleil (RNK) on ka üks teine praktiline roll kommunikatsiooniga tegelevate ametnike seas: RNK pakub täiendkoolitust neile ametnikele keda nende ministeerium suunab üheks või kaheks aastaks Kommunikatsiooni ja konsultatsiooni alasesse sekretariaati. Suunamine RNK-sse annab ametnikele võimaluse näha “terviklikku pilti”, mõista kuidas toimib kabineti otsusetegemise protsess ning kuidas areneb kontaktide võrk.

Karjäär Ning Enesetäiendamine

Selline treening tööpostil on hindamatu väärtusega infotöötajate jaoks, kellest enamus jätkavad oma karjääri kommunikatsiooni alal. Teiste kommunikatsioonialaste enesetäiendusvõimaluste hulka kuuluvad:

- Majasisene koolitus: See sisaldab ajakirjanduse teemalisi kursusi, strateegiliste kommunikatsiooniplaanide koostamist, kriisikommunikatsiooniga tegelemist ning teisi erialaseid kommunikatsioonikursusi mida pakub keskvalitsuse koolituskeskus või mida pakub erasektor;
- Kommunikatsiooniala professionaalide kohtumised: Valitsuse infotöötajate organisatsioonid pakuvad praktiliste kogemuste ja ideede jagamiseks ning kommunikatsioonialaste arutelude elavdamiseks omaette foorumit. Huvitav on samas märkida, et sellised organisatsioonid on viimastel aastatel hakanud kannatama liikmete vähesuse all, sest töökoormus võtab kommunikatsiooniga tegelevatelt ametnikelt liiga palju energiat ning nad ei suuda tegeleda ülesannetega väljaspool tööaega.
- Klassikaline haridus: Mitmed Kanada ülikoolid pakuvad kommunikatsiooni alaseid kursusi ning üks pakub kraadikaitsmise võimalust avalike suhete alal. Ülikoolide üliõpilased osalevad

koostööprogrammis, mis sisaldab ühe kursuse osana ka koolitust töökohal. Keskvalitsus pakub tudengitele selle programmi raames võimalust töötegemiseks — sellest ei saa kasu mitte ainult üliõpilased vaid samahästi ka valitsus.

Tööprotseduurid

Karjääriametnikud

Kanada riigiteenistus on professionaalne karjäärisüsteem. Enamus töötajaid võetakse tööle algtasemele ning nad jäävad riigitööle terve oma karjääri kestel. Keskvalitsuse infoedastajad pole siinkohal erandiks.

Riigiteenistujatena on valitsuse infotöötajad mitteparteilised. Nad peavad alluma poliitikale mida viib ellu Riigivaraamet, nende ametlik “tööandja” riigiteenistuses. Nagu ka kõik teised valitsusametnikud peavad nad jälgima, et nende ametis ei tekiks huvide konflikti.

Julgeolek

Ametnikud kellel on ligipääs tundliku iseloomuga või salajasele informatsioonile peavad alluma ka vastava tasandi julgeolekukontrollile. Kontrolli osana korraldatakse ametnikele julgeolekualaseid брииinguid, kuidas käsitleda salajast informatsiooni, sealhulgas kabineti kinniseid nõupidamisi, eraelu puudutavat informatsiooni nagu näiteks maksulaekumised või tervis, samuti finantsinformatsiooni, kaasa arvatud eelarvet puudutavad salajased andmed.

Hoolimata turvameetmetest, jätkab “lekete” fenomen valitsuste kollitamist — konfidentsiaalsed või salajased dokumendid sattuvad anonüümsete allikate kaudu ajakirjanike kätte. Lekitatud dokumendid ulatuvad valitsusele kergelt ebameeldivatest nendeni, mis võivad ähvardada valitsuse ühtsust. Kui leke on piisavalt tõsine — näiteks konfidentsiaalse eelarvet puudutava informatsiooni leke mis võib mõjutada finantsturgusid — võivad opositsiooni kuuluvad poliitilised parteid teha üleskutse vastutava ministri tagasiastumiseks.

Juurdepääs Informatsioonile

Kui lekkes kujutavad endast avalikkuse jaoks äärmuslikku info enda valdusesse saamise moodust, siis on Kanadas olemas ka Info kättesaadavuse seadus, mis annab avalikkusele õiguse pääseda ligi kõigile valitsuse dokumentidele mõne üksiku erandiga, nagu näiteks valitsuse kinnised nõupidamised, informatsioon mis puudutab rahvuslikku julgeolekut või eraelu. Info kättesaadavuse seadus seab ranged piirid sellele kui kaua tohib valitsus kulutada aega infopäringule vastamiseks.

Info kättesaadavuse seadus pole siiski mõeldud asendada normaalset info voolu avalikkuse ja valitsuse vahel. Kantuna avatuse vaimust, millel põhineb valitsuse suhtlemine rahvaga, tuleb päringutele vastata nii otsekoheselt kui võimalik sundimata kodanikke kasutama Info kättesaadavuse seadust.

Teenuste Keel

Kanadas on rahval põhiseaduslik õigus saada teenuseid nii inglise kui prantsuse keeles ning ministeeriumide kohus on tagada selle õiguse täitmine. Ametnikud kelle positsioon nõuab teise ametliku keele õppimist saavad keelealast koolitust ning neilt nõutakse nende ametikoha järgset keeleoskuse taset.

Rahvale avalikke teenuseid osutades peavad avalikud teenistujad pakkuma kiiret, efektiivset teenust, mis peab silmas ka eraelu puutumatust, ohutust, mugavust ning rahva erinevaid vajadusi. Enamustes ministriumides on küsimustele vastamise osakond, kuhu saabuvad kõned suunatakse edasi vastavasse kohta, kust on võimalik saada soovitud informatsiooni.

Koostöö Ajakirjanikega

Uudisteajakirjandus pakub kõige kergemini kättesaadavat, odavat ning usaldusväärset vahendit valitsuse programme, teenuseid ja tegevust puudutava informatsiooniga avalikkuse ette jõudmiseks. Samas kujutab see endast ka kõige kontrollimatumat vahendit. Mida tähendab see valitsustele ning nende infotöötajatele?

See tähendab:

- olulise põhimõtte omaks võtmist, mille kohaselt keskvalitsuse asutused on avatud ning meedia jaoks ligipääsetavad;
- ajakirjandusega usaldusväärsete ning üksteist arvestavate suhete sisseseadmist;
- ajakirjanduse esindajate õiguste tunnistamine, mille kohaselt neil on õigus pääseda ligi täpsele, selgele, ajakohasele ning asjakohasele keskvalitsuse poliitikale, programme puudutavale informatsioonile; ning
- õppimist kuidas meediaga töötada, saata ajakirjandusele edasi soovitud kujul sõnumeid ning kontrollida olukorda intervjuude andmise ajal.

Neil valitsusametnikel ja poliitikutel, kes kohtlevad ajakirjanikke austusega, kes on ausad ja otsekohesed, kes investeerivad aega ajakirjanikega suhtlemisse, ning kes kulutavad aega probleemide selgitamisele, on parimad võimalused ajakirjanikega professionaalsete ja kasutoovate suhete loomiseks.

Aja kulutamine nende reporterite tundmaõppimiseks, kes kajastavad teie ministriumide tööd — olgu see siis justiits, tervishoid, majandus või põllumajandus — on esimeseks sammuks. Kui lasete neil reporteritel tundma õppida teid ennast, nii ministriumide esindajana kui üksikisikuna, olete teinud teise sammu.

Ajakirjanikega suhtlemise alla mahub kõik, alates telefonivestlustest ajakirjanikega ning lõpetades kohtumistega lõuna- või hommikusöögi ajal, ministri ametlike briifingutega nii üksikutele ajakirjanikele kui gruppidele, pressikonverentsidega ja taustabriifingute ning organiseeritud ringsõitudega.

Suhtlemine ajakirjanikega võib kujutada endast telefoni teel antud vihjet mõne valmiva loo kohta või taustinfo andmist keerulise probleemi kohta. Kõige olulisem osa suhetest ajakirjanikega on ajakirjanikele tagasi helistamine, ajakirjanike lugude valmimistähtaegade arvestamine, ausa ja realistliku hinnangu andmine sellele, kas infot on võimalik enne valmimistähtaega anda, ning siis õigel ajal info andmiseks ajakirjaniku üles otsimine.

On siiski ka aegu, kus ajakirjanikud ei kohtle meid ausalt, kui nad tõstavad mõne tsitaadi kontekstist välja, või mis veelgi halvem, ründavad kedagi isiklikul pinnal. Sellistel juhtudel tuleb otsustada, kas probleem on valitsuse või konkreetse ministriumide jaoks piisavalt tähtis, et ilmutada oma pahameelt mõne ajakirjaniku suhtes. Kuigi selleks on olemas kanalid, alates kirjast toimetajale ja lõpetades kaebuse esitamisega ajakirjanike poolt loodud enesekontrolli organisatsioonidesse, Pressinõukogusse, on tulemused sageli pettumustvalmistavad.

Kuigi ajakirjanike ebaprofessionaalne käitumine on erandlik, võib seda siiski esineda ning riigiametnike jaoks võib enda kaitsmine osutada väga keeruliseks. Suures enamuses on Kanada ajakirjanikud siiski professionaalid, kes vastavad neile valitsuse infoedastajate poolt neile osutatud respektile samaväärselt.

Suundumused

Selle kõrval, et ajakirjanduses hakkab kaduma infoedastajate traditsiooniline anonüümsus, on nende töökoormus ka tublisti tõusnud. Kahe täielikult uudistele pühendatud telekanali süünd — üks kummaski ametlikus keeles — on suurendanud vajadust koheste vastuste järele ning suurendanud pressiesindajatele esitatavaid nõudmisi.

Avaliku arvamuse uuringute järjest tihedam kasutamine on avaldanud tugevat mõju valitsuse infotöele. Suuremad uudistekanalid avaldavad nüüd ise oma iganädalasi või vahel ka igapäevaseid küsitlustulemusi olulisematel teemadel mis omakorda muudavad avalike debattide käiku ning mõjutavad avalikku arvamust. Kommunikatsiooni asjatundjad peavad oskama lugeda avalike arvamuste küsitluste tulemusi, et rajad oma kommunikatsioonistrateegiad õigetele alustele.

Järjest rohkem pannakse rõhku avalikkuse arvamuse küsimisele ning erinevate huvigruppide mõjudele, poliitika väljatöötamine on tulnud valitsuse uste tagant avalikkuse ette. Infotöötajatele tähendab see, et nad peavad pigem püüdma kujundada poliitiliste otsuste teemalisi arutelusid kui “müüma” poliitilisi muutusi pärast otsuste vastuvõtmist.

Avalikkuse ees, mida pommitatakse informatsiooni ja reklaamiga, peavad infoedastajad tõestama oma võimet jõuda auditooriumideni, mis on kogenum ja arenenum kui kunagi varem. Sõnumite ja strateegiate eelnev suunitletud katsetamine on nüüdseks iga kommunikatsiooniplaani tunnustatud osaks.

Need muutused tähendavad seda, et valitsuse infoedastajad peavad veetma rohkem aega uurides ühiskondlikke olusid ning töötades välja strateegiaid, erinevalt minevikus täidetud rohkem igapäevastest ülesannetest nagu kõnede kirjutamine ning videomaterjalide ettevalmistamine.

Samas peavad ministriumide bürood tegelema edasi ka traditsiooniliste info edastamiseks mõeldud “toodetega” — kõnedega, pressiteadetega, ajakirjandusele vastuste andmisega ning ametnikud peavad olema võimelised neid ülesandeid täitma, sageli väiksemate vahenditega kui valitsus soovib karpida kulusid.

Kommunikatsioonifunktsiooni täitmine on muutnud raskemaks ja keerulisemaks, info edastamist korraldavad inimesed peavad väiksema hulga ametnikega tulema toime kahekordsete nõudmistega efektiivsete kommunikatsioonistrateegiate korraldamiseks ja igapäevase vajaduse rahuldamiseks heade kommunikatsioonitoodete järele. Kommunikatsioonialane karjäär tänapäeva avalikus teenistustes pole mõeldud nõrganärvilistele. Kuid see pakub tõelisi võimalusi eneseteostuseks ning oma panuse andmiseks valitsuse poliitika ja programmide väljatöötamisse.

4. VALITSUSE INFOTÖÖTAJAD SUURBRITANNIAS

*Jack Gee*⁴

Infotehnoloogia kiire arengu juures vajavad kõik organisatsioonid koolitatud töötajaid, et toime tulla reklaami, info edastamise ning suhtekorraldusega. Erandiks pole ka valitsused, hoolimata sellest, kus riigis nad asuvad. Suurbritannia ministeeriumide ja valitsusasutuste vahel täidab seda funktsiooni tsentraalselt juhitud Valitsuse Infoteenistus. Sinna kuuluvad pressi ja turundusega tegelevad ametnikud, kes töötavad kas mõne ministeeriumi infoosakonnas või siis keskasutuses — Informatsiooni Keskbüroos (IKB).

Igal ministeeriumil või asutusel on omad eesmärgid. Nendeks on:

- i) kujundada või säilitada teadlikke hinnanguid teemade kohta millega ministeerium või asutus tegeleb;
- ii) kasutada kõiki sobilikke teavitamise meetodeid, nii tasulisi kui tasuta, et aidata ministeeriumil saavutada oma eesmäärke;
- iii) aidata ning nõustada kõiges, mis puudutab ministeeriumi ning avalikkuse suhteid; ja
- iv) nõustada ministeeriumit ja ministreid selles osas, kuidas avalikkus reageerib ministeeriumi poliitikale või tegevusele.

Minu osakond Briti keskkonnaministeeriumis tegeleb paljudele erinevatele meediakanalitele mõeldud projektidega. Pressitöötajatelt oodatakse valitsuse poliitika rahvale selgitamisel terve oskuste ja töömeetodite arsenalit käikulaskmist. Selleks on osakond jagatud erinevate oskustega inimestest koosnevateks ehk multidistsiplinaarseteks gruppideks ning ka inimeste koolitamine toimub vastavalt sellele.

Osakond rakendab kõikvõimalikke meetodeid — pressibriifinguid ja pressikonverentse, pressiteateid, väljaandeid, kui vaja siis sponsoreerimist, flaiereid, reklaami trükiväljaannetes ning raadios ja televisioonis — ning liidab need vastavalt vajadusele kokku, et tabada varem kindlaks määratud sihtgrupe ajakirjanike ning avalikkuse seas.

Pressitöötajaks Olemise Poliitilised Aspektid

Enne kui kirjeldan infotöötaja rolli, ütleksin paar sõna tema töö poliitilise tähenduse kohta.

Ministrid on poliitilised loomad. Riigiametnikud ei ole seda. Mitte kuskil mujal ei tekita see erinevus suurema tõenäosusega probleeme kui ministeeriumi infoosakonnas. Minister ootab infotöötajatelt valitsuse poliitika ja eesmärkide edastamist — mis võivad aga vabalt olla poliitiliste vastuolude põhjuseks riigis. Sellest hoolimata on pressitöötaja kohuseks tutvustada oma ministeeriumi poliitikat meedia kaudu ning üritada seda arusaadavaks teha. Isegi siis kui valitsuse poliitilised vastased ründavad seda poliitikat tuliselt, peab pressitöötaja selle suhtes tugevat toetust avaldama ning selgitama abivalmilt ministeeriumi poliitilist joont.

---

4. Jack Gee on kommunikatsiooniala asedirektor Suurbritannia keskkonnaministeeriumis.

Selline olukord kätkeb ilmseid ohtusid. Edastades ministeeriumi poliitikat ning eesmärke, edendab infotöötaja valitsuses oleva poliitilise partei eesmärke. Meie süsteemis on see täiesti normaalne ning see on valitsusega kaasas käiv privileeg, et Valitsuse Infoteenistuse vahendeid saab sel moel kasutada.

Olgugi, et pressitöötajad peavad tutvustama ja kirjeldama oma ministri poliitikat ning kasutama nende kaitseks ministri poolt esitatud põhjendusi, ei ole sobiv neid sundida õigustama või kaitsma poliitikat parteipoliitilises tähenduses ega seisma mõne konkreetse partei poliitika kaitsel.

Et teha oma tööd korralikult peab iga pressitöötaja meediale selgeks tegema, et ta seisab eemal parteipoliitilisest võitlusest, kuid ta on valmis aitama meedial paremini aru saada võimul oleva valitsuse poliitikat — ükskõik milline selle valitsuse poliitiline koostis ka ei oleks.

Tegemist on keerulise kõiel kõndimisega. Kuid see on siiski võimalik ning kogemus näitab, et ajakirjanikud peavad rohkem lugu valitsuse infotöötajast, kes on sellise tasakaalu saavutanud, kui pühendunud poliitilisest pressiesindajast, keda sageli nimetatakse “partei sulaseks”.

Parteipoliitikat ja infotöötaja tööd on võimatu kohelda kui täiesti eraldiseisvaid asju. Need kaks asja on lahutamatu seotud, ning seda eriti veel ministrite mõttemaailmas. Infotöötaja, kes teeb oma tööd korralikult omab tihedat sidet ministeeriumit juhtiva ministriga ning ta peab demonstreerima parteipoliitilise valdkonna intelligentset tundmist.

Igal juhul on tähtis meeles pidada, et riigiametnikuna, kellele palka maksab rahvas, ei saa infotöötaja ise kaasa lüüa poliitilises võitluses, ning ta peab kindlustama, et valitsust ei oleks sellistes asjades võimalik süüdistada.

Ministrite Nõudmised

Loomulikult ei näe ministrid alati erinevusi neile alluva ministeeriumi ning nende enda ettekujutuste vahel. Kas valitsuse infotöötaja on tööl selleks, et luua ministrile rahva jaoks vastuvõetavat mainet? Kuidas ta tegeleb ministrite nõudmistega nende isikliku maine loomiseks? Neile küsimustele ei saa kergesti vastata. Enamus riigiametnikke võtavad seisukoha, et nad ei tegele sellise maine loomisega.

Kuid infotöötaja, kes näitab üles soovimatust teha koostööd ministri nõudmiste täitmiseks tema isikliku maine loomiseks, võib tõenäoliselt end leida isiklike probleemide ees, sest pole kahtlust, et osa infotöötaja tööst seisneb ministrile parimate suhete loomises ajakirjanikega. Selle hulka kuulub ka ministri kõnedele ja tegemiste võimalikult hea kajastamine ajakirjanduses ning isegi ajalehtede seltskonnarubriikide, kõmunurkade ning muude ajakirjanduslike võimaluste kasutamine selleks, et ministrit ja seega ka ministeeriumit hoida avalikkuse tähelepanu all.

Ajakirjanikud ei tee vahet avaliku ning eraelu vahel — see tähendab, et pressitöötajad leiavad end aeg ajalt tegelemas küsimustega, mis puudutavad ministri puhkust, perekonnaprobleeme, hobisid ning isiklikke huve. Kui minister soovib meediaga sellises vormis koostööd teha, on pressitöötaja kohuseks anda nõu ning täita vajalikke ülesandeid.

Töötamine Koos Ministeeriumiga

On mõned lihtsad põhiküsimused, millest iga ministeerium või valitsusasutus kelle jaoks pressitöötaja töötab, peab aru saama. Need on:

- a) Infotöö on vaid poliitika lisand, see ei saa asendada poliitikat. Pressitöötaja ei saa muuta halba poliitikat heaks;

- b) Pressitöötaja pole vastutav selle eest, mida kirjutavad ajalehed, või toodavad raadio- ning teleuudised, ta ei saa kohustada toimetajaid midagi tegema või mitte tegema ega esitama ka lugusid ülevaatomiseks;
- c) Parim võimalus kirjutatava või eetrisseantava mõjutamiseks on heade suhete hoidmine ajakirjanikega. Seda ei saa saavutada siis kui ministeerium pidevalt kaebab ajakirjanduses esinevate vigade üle;
- d) Uudised on midagi väärt vaid sel päeval kui nad sünnivad. Kõik pressi poolt esitatavad küsimused ning eriti raadio ja televisiooni poolt esitatud küsimused vajavad kiireid vastuseid, enamasti umbes tunni jooksul. Ajakirjanike poolt esitatavat infooovi ei saa panna pooleliolevate asjade kausta.
- e) Ametnikud võivad olla ajakirjanike isiklikud tuttavad varasemast ajast ning seetõttu võivad ajakirjanikud otse nende juurde minna. Kuid igaks selliseks kontaktiks tuleb pressitöötajalt nõu küsida. Kui ametnik annab intervjuu, peab intervjuu juures olema ka pressitöötaja.
- f) Infoosakonda ei tuleks kunagi käsitleda lihtsalt otsuste väljakuulutamiseks ning pressiteadete saatmiseks mõeldud masinavärgina — umbes nagu postkontorit. See peaks mängima rolli poliitika väljatöötamisel, peegeldades meedia ning avalikkuse suhtumist, sellelt peaks nõu küsima iga pressile tehtava avalduse ajastatuse, meetodi ja sisu kohta enne kui ministrile tehakse ettepanek avalduse tegemiseks. Kõik ministrile tehtavad ettepanekud peaksid sisaldama infotöötaja poolt esitatud lõiku probleemi esitlemist puudutavate asjaolude kohta.

Pressibüroo Ning Pressitöötaja Roll

Briti valitsuse igas ministeeriumis on pressibüroo. See võib koosneda juhatajast, kõrgemast pressitöötajast ning mitmetest lauaametnikest kes vastutavad ajakirjanike küsimustega tegelemise eest. Kui ministeerium on piisavalt suur ning omab palju erinevaid vastutusvaldkondi, Keskkonnaministeerium on üks selliseid, võivad erinevate asjatundjate juurde olla määratud eraldi pressitöötajad.

Pressibüroo mida mina Keskkonnaministeeriumis juhatan, töötab 24 tundi päevas, iga päev. Nädalalõppudel ning õhtuti töötab valves olev pressitöötaja kodus. Ta on varustatud elektrooniliste vahenditega, mis võimaldavad saada kätte infomaterjale peakontoris asuvast arvutist.

Ministeerium saadab igal aastal välja umbes 1000 pressiteadet. Neid kirjutab tavaliselt üks 25 erinevast büroosse kuuluvast pressitöötajast. Teated kajastavad paljusid valdkondi mille eest ministeerium vastutab: elamumajandus, planeerimine, kohalike omavalitsuste finants- ja haldusprobleemid, linnade ja äärelinnade planeerimine, ehitus ning terve lai spekter keskkonnapoliitilisi probleeme. Igal pressitöötajal on isiklik koolitusplaan. Meediaga tegelevad spetsialistid käivad kursustel õppimas marketingitehnikat ning marketingi asjatundjad käivad õppimas pressitööd. Me soovime enne käesoleva aasta lõppu saata kõik oma töötajad riigihanke alasele kursusele.

Ma ei toeta kujutlust süngest ja tõsisest pressitöötajast kes istub oma laua taga ning on kaevunud ajakirjanike küsimustesse. Kõige efektiivsem pressitöötaja on selline, kes on võimeline ise initsiatiivi haarama ning ennetama küsimusi kui vähegi võimalik.

Ajakirjanikud kaebavad tihtipeale, et neid takistavad valitsuse “PR-eksperdid” kes seisavad nende ning ministrite ja ametnike vahel, kes asjadest tõeliselt midagi teavad. Kui see oleks nii, oleks asi väga halb. Tegelikult on aga tõsi hoopis vastupidine väide. Üks pressitöötaja kohustus on aidata ajakirjanikel kätte saada kogu informatsioon mida üldse on võimalik saada. Seega kui ajakirjanik soovib saada põhjalikku ja sügavat ülevaadet ning see tundub olevat kasulik ministeeriumile ja ministrile, on pressitöötaja asi otsida

ministeeriumist asjatundja kes annaks sellise ülevaate ning alati on pressitöötaja ülesandeks jälgida, et ministrite ning ajakirjanduse vahel toimiks dialoog millest on kasu.

Pressitöötaja, kes ei taha anda meediale alust kaebamiseks, teeb hästi kui peab silmas järgmisi põhimõtteid:

- Ärge kunagi valetage — valed tulevad alati välja ning selle tagajärjeks on suur usalduslangus, see on juba midagi sellist, mida ükski infotöötaja ei saa endale lubada;
- Ärge kunagi jätke kiiresti tagasi helistamata kui teile on jätetud teade;
- Kui te ei tea vastust küsimusele, öelgegi nii ning leidke vastust kiiresti üles;
- Looge endale kiire vastaja kuulsus. Ajakirjanikel on enamasti kiire ning pikem viivitamine viitab sellele, et ministeerium loodab, et probleem kaob iseenesest. Kui viivitus on vältimatu, öelge seda ka ajakirjanikule.
- “Ei kommentaari” on väljend mida tuleks vältida, sest seda saab tõlgendada kui jaatavat vastust.
- Pressitöötajana ei tegele te propagandaga. Te olete olemas, et edastada fakte ning tausta. Pange enda jaoks paika see piir, millest kaugemale ministeerium ametlike kommentaaride andmisega ei lähe.
- Ärge kunagi rikkuge ajakirjaniku sensatsioonilist uudist. Kui ajakirjanik annab teile märku, et tal on tähtsat infot, võib ministeerium teile survet avaldada, et te teeksite üldise iseloomuga avalduse. Ärge sellega nõustuge. Eksklusiiivset informatsiooni tuleb respektida. Kui rikute ära ajakirjaniku eksklusiiivse loo, ei pea ajakirjanikud teiega enam järgmine kord nõu ning selle tagajärjena pole teil enam võimalust peatada või parandada ebakorrektsid lugusid.

Sageli tasub ennetada halba lugu sellest ise teada andes. Kui te viivitate seni kuni see mujalt välja tuleb ja seejärel selle omaks võtate jääb mulje nagu oleks ministeerium üritanud lugu varjata.

Konkreetsetele meedia huvidele vastavate pressiteadete koostamine on kõigi infotöötajate keskseks ja pidevaks tööülesandeks. Siin on sarnaselt eelmistega mõned põhimõtted, mida peaks silmas pidama pressiteadet ette valmistades:

- Olge pressiteadetega kokkuhoidlikud. Kasutage neid vaid siis kui need sisaldavad uutist. Seda muidugi juhul kui te ei taha, et need otseteed prügikasti rändavad.
- Kontrollige, et teie ministeeriumi pressiteade oleks tööga hõivatud toimetustes selgelt äratuntav.
- Pressiteade peab olema selgelt ja korralikult trükitud selges teie asutusele omases stiilis, koos trükitud päisega.
- Uudis pange alati esimesse lõiku.
- Kui tarvis, tehke embargo selgelt arusaadavaks. Kuid alati tehke endale kõigepealt selgeks, kas embargo kehtestamine on üldse tarvilik.
- Ärge tehke pressiteadet pikaks, igasugune taustinfo ning eluloolised andmed tuleks lisada pressiteate lõppu, toimetajatele suunatud märkuste hulka.
- Ajastage õigesti.; ideaalne ajastus on hommikupoolikul ning ilma embargota. Seda saavad kasutada õhtulehed, raadio. ja teleuudised ning järgmise päeva hommikused lehed.
- Valige õige auditoorium saates pressiteate ainult neile meediakanalitele mis teie teada on huvitatud konkreetsest teemast, millest te kirjutate.

5. PRESSI SUHTED VALITSUSTEGA POSTSOTSIALISTLIKES RIIKIDES

*Matthias Rüb*⁵

Kommunistliku võimu all olid paljud asjad lihtsamad, või pisut pehmemalt öeldes, vähem keerulised. Võrreldes lääne demokraatlike ühiskondadega puudus seal inimestel suures osas võimalus teha isiklikke, ühiskondlikke või poliitilisi valikuid. Esimene ja ainus vastamist vajav küsimus oli, “kas ma peaksin astuma avalikult süsteemi vastu või mitte?”. Kõik ülejäänud oli sellele antud vastuse tagajärg. Selline probleemitus nõudis üksikisikutelt vähe otsustusi ning mingis mõttes tegi see elu lihtsamaks.

Nende jaoks, kes otsustasid avalikult mitte süsteemile vastu astuda oli elu lihtne selles mõttes, et polnud keerulisi valikuid ning elu oli turvaline. Kuna enamik tegelikult ei astunud avalikult süsteemile vastu, tunnevad paljud inimesed Kesk- ja Ida Euroopa endistes kommunistmimaades teatavat nostalgiat “mitte-nii-väga-halbade vanade aegade” suhtes.

Koos turumajandusega saabus ka terve hulk muutusi, shansse, võimalusi — ning ka riske. Elu muutus “kiiremaks”, keerulisemaks ja väsitavamaks võrrelduna “aeglase” endiste aegadega. Need, kes olid harjunud järgima kellegi teise poolt vastu võetud otsuseid olid korruga sunnitud ise otsustama. See on ka üheks põhjuseks, miks endised kommunistlikud parteid suutsid pärast lühikest opositsioonisolekut taas tulla mitmes endises idabloki riigis võimule.

Kesk- ja Ida Euroopa kajastamine ajakirjanduses oli “vanadel aegadel” palju lihtsam ka korrespondentidele, või, pisut pehmemalt öeldes, see oli vähem keeruline kui tänapäeval. Enne kui jõudis kätte *annus mirabilis* 1989, ning muutused mis sellele järgnesid, katsid korrespondendid tervet piirkonda sarnastes oludes kõigis riikides kuhu nad reisisid. Neil tuli tegeleda ühe poliitilise partei, ühe ametiühingute keskliiduga, ühest ringkonnast pärit poliitilise, majandusliku ning administratiivse eliidiga. Poliitilised ja majanduslikud arengud toimusid aeglaselt või jõudsid isegi seisakusse. Korrespondentidel polnud tarvis karta, et ühes riigis ringi reisisid võiksid nad tähelepanuta jätta mingi ephhiloova sündmuse mõnes teises riigis.

Pärast Muutusi

Kõik muutus täielikult 1989. aastal ning pärast seda. Kesk- ja Ida Euroopa ühiskonnad muutusid isegi keerulisemateks kui lääne demokraatiad. Välja ilmusid uued valitsused, poliitikud, parteid, liidud, ametiühingud, klubid, jne. Nii korrespondendid kui “läänes” asuvad poliitilised parteid olid sunnitud ümber orienteeruma.

Nii meedia mitmekesisuse kui kvaliteedi kasvades sai kättesaadavaks senisest sõltumatum ja kriitilisem informatsioon üldiste arengute kohta. Objektivse hinnangu saamine toimuva kohta muutus lihtsamaks. Teisalt muutus keerulisemaks valitsuse infoteenistustega suhtlemine.

Pärast propaganda ajastut edastas Infoministerium külluses (enamasti kasutat) informatsiooni, (väga vajalikku) informatsiooni polnud võimalik kuskilt saada. Soovimatus infot anda oli ehk loomulikuks ja vältimatuks reaktsiooniks: keegi ei soovinud, et teda süüdistataks vana propaganda jätkamises uutest värvides.

---

5. Matthias Rüb on ajalehe *Frankfurter Allgemeine Zeitung* Kagu-Euroopa korrespondent.

Kui me vaatleme tervet piirkonda, siis näeme, et olukord on halvim sõjast mõjutatud endisesse Jugoslaaviasse kuulunud riikides. Sõjast mõjutatud on ka Serbia, olgugi et Jugoslaavia föderaalne vabariigi (Serbia ja Montenegro) territooriumile pole kukkunud ühtegi pommi ning ühtegi maja pole seal hävitatud.

Ilmselt on veel tähtsam, et samal ajal kui idabloki riikides olid kommunistlikud rezhiimid kukkumas, muutus Milosevici juhitud Serbia sotsialistlik partei üha tugevamaks. See on ka põhjuseks, miks endised jõustruktuurid senini funktsioneerivad ning miks 1989. aastale eelnenud ajast pärit võimueliit pole kunagi pidanud oma positsioonidest loobuma.

Vaid Serbias on mind austatud sellega, et kui mind akrediteeriti, pidas mulle kõne (Jugoslaavia) aseinfominister. Ta jutustas mulle “oma” tõe sõjast endises Jugoslaavias ning loomulikult oli mul raske uskuda ainsatki tema sõna. Kuid me saime läbi küllaltki hästi, ilmselt seetõttu, et mõlemad teadsime, et seisame kumbki teisel pool “rindejoont”.

Usaldus On Võti

Laias laastus võib öelda, et kõigis endise Jugoslaavia asemele tekkinud riikides on tendents üheparteilise süsteemi suunas. See kehtib nii Serbia ja Montenegro kui Horvaatia ning ka Bosnia-Hertsegoviina kohta. See mõjutab valitsuste infoteenistuste poolt edastatava info kvaliteeti. Kui kord juba ajakirjanik kaotab usalduse oma partneri suhtes, sest ta saab aru, et talle on valetatud, on väga raske tema usaldust taastada.

Pärast seda kui Horvaatia vallutas tagasi Serbia valduses olevad territooriumid Krajina's 1995. aasta augustis, ütles kaitseminister Zagrebis peetud pressikonverentsil, et pealetung oli edukas ja see on selleks korraks läbi. Ta andis ajakirjanikele loa külastada kõiki vabastatud territooriume ning kajastada seda, mida nad näevad. Ent kui ma soovisin järgmisel päeval minna Knin'i, peeti mind kinni ja saadeti tagasi kõige esimeses kontrollpunktis.

Värskelt vabastatud territooriume oli võimalik külastada vaid organiseeritud bussireisidega mida jälgis Horvaatia sõjavägi. Kuid isegi armeeohvitseride kontrolli ja valvsa silma all võisime näha palju rüüstamist, vandalismi ning maju mis olid sihilikult maha põletatud — kõik Horvaatia armee sõdurite kätetöö.

Järgmisel päeval teatasid Horvaatia ajalehed, et umbes 50 kodu- ja välismaa ajakirjanikku võisid näha riigi sõjaväe distsipliini ning professionaalsust. Loomulikult ei küsinud keegi meie käest millised olid meie muljed.

On arusaadav, et sõjaajal valitsuse poolt edastatud informatsiooni (väär)kasutatakse ühe relvana propagandasõjas. Kuid korra juba kaotatud ajakirjaniku usaldust valitsusametnike poolt edastatud informatsiooni suhtes on raske taastada. Ma puudutan neid näiteid Serbiast ja Horvaatiast selleks, et näidata, et viljakas koostöö ajakirjanike ning valitsuse infotöötajate vahel on võimalik vaid usalduse, professionaalsuse ning vastastikkuse lugupidamise õhkkonnas. Juhtumid mida kirjeldasin, võivad tunduda küllaltki erandlikud, kuid mõnes mõttes on kõik Kesk- ja Ida Euroopa ühiskonnad erandlikus olukorras.

Piirkonna Iseloomustus

Mida arenenum on ühes riigis poliitiline kultuur, seda viljakam on ajakirjanike ning valitsuse infotöötajate vaheline koostöö. Võrreldes teiste selle piirkonna riikidega, on Ungari küllaltki heas seisus. Ungari poliitiline kultuur on tõenäoliselt kõige arenenum, sest isegi kommunistliku rezhiimi ajal oli neil teatud piirini olemas demokraatia, sõnavabadus ning turumajandus. Naaberriikides see nii polnud.

Mõnedes Kesk- ja Ida Euroopa riikides on säilinud polariseerunud õhkkond, kus väliskorrespondendist võib saada valitsuse ning selle poliitika “sõber” või “vaenlane”, võtmata arvesse, et ajakirjanik jääb truuks iseenda põhimõtetele olla pigem kriitiline kui solidaarne.

Olgugi, et see pole Ungari probleem, pole valitsuse asjatundliku infopoliitika otsingud veel edukalt lõppenud. Isegi teise vabalt valitud valitsuse ajal jätkuvad otsingud uute suhete paikapanekuks valitsuste ning ajakirjanike vahel. alates 1994. aastast on pressiesindajad oma ametipostil vahetunud väga sageli. Kabineti suhetes pressiga puudub üksmeel. Kuid see lõputuna näiv lugu on Ungari siseasi kuhu vaatlejad ei tohiks sekkuda.

Mis puutub välisajakirjandusse, siis 1993. aastal asutatud Ungari Rahvusvaheline Ajakirjanikke Assotsiatsioon, on osutunud mõlemale poolele väga tähtsaks tööriistaks. Selliste kõrgete ametnike nagu ministrite, kaasa arvatud isegi peaminister, kohtumised ajakirjanikega on üheks oluliseks suhete alustalaks. Teiseks alustalaks võiks olla selliste ametnike nagu kantslerite kohtumised välisajakirjanduse esindajatega. Kolmandaks elemendiks võiks olla välisajakirjanike informeerimine aeg-ajalt sellest, mis toimub erinevates ministeeriumides, info andmine pressiesindajate kohta ministeeriumides ja teistes asutustes.

Kuna kõik ajakirjanikud teevad tööd arvutiga, siis miks mitte osutada infoteenuseid Internetis või modemi kaudu selle asemel, et kasutada tavalist posti.

Nagu ma juba mainisin, on väga tähtis luua vastastikkuse usalduse õhkkond. Kuna meediamaaistik on üleminekuriikides tavaliselt polariseerunud, valitseb mõlemal poolel usaldamatuse ja vaenulikkuse õhkkond. Kuid väliskorrespondentide seltskonnas on vaid väike hulk selliseid ajakirjanikke, kes otsivad üht ja ainust suurt lugu — “suurt skandaali” mille nimel nad “reedavad” kõik oma senised infoallikad.

Enamik minu kolleege on, nagu minagi, huvitatud objektiivsetest uudistest ja analüüsist, tasakaalustatud hinnangutest ja kommentaaridest ning kestvatest suhetest valitsuse infobüroodega. Enamasti mu kolleegid teavad, kuidas käituda professionaalse ajakirjanikuna — erinevalt mõnedest oma selle piirkonna kolleegidest, kes peavad ennast pigem säravateks sulemeesteks ja kunstnikeks kui usaldusväärsseteks käsitöölisteks.

Enamikel juhtudel ei aja lääneriikide ajakirjanikud segi fakti ja kommentaari ning nad kontrollivad informatsiooni mitu korda üle. Korrespondendid on professionaalid, kes teavad kuidas käsitleda ametlikku ning konfidentsiaalset informatsiooni ning on huvitatud koostöö tegemise õhkkonnast. Mõlemad pooled peaksid mõistma, et on teineteisele vajalikud. Mõnel juhul ei piisa sellest, kui valitsuse ametnikud püüavad saavutada mõnd eesmärki diplomaatiliste kanalite kaudu ning nad võivad leida, et artiklite ja analüüside ilmumine ajalehes võib olla kasulik. Teisest küljest on ajakirjaniku mainele oluline ja kasulik see, kui tal õnnestub hankida värsket informatsiooni uute sündmuste kohta.

Muud Probleemid

Info vool valitsuse infoteenistustest on üldjuhul liiga aeglane. Näiteks jõuavad välisministeeriumi infobülletäänid kohale liiga hilja. Olgugi, et välisministeeriumi pressi- ja infoosakond on üsna professionaalne (nad on avaldanud detailse pressikataloogi), pole tavaliselt siiski võimalik kätte saada ametnike visiitide ajakavasid riikidesse mis võivad olla korrespondentidele olulised. Võttis aega enne kui iganädalasel välisministeeriumi pressiesindaja pressibriifingul oli võimalik kuulata inglisekeelset tõlget.

Üks näide ebaprofessionaalsusest oli Mongoolia presidendi külaskäigu täpne ajakava, mille ma sain Ungari presidendi kantseleist. Kantseleitöötaja jaoks, kes selle mulle saatis, ei kehtinud ilmselt mingeid kriteeriumeid selle kohta mis võiks huvi pakkuda Saksamaalt pärit korrespondendile. Teiseks, Mongoolia presidendi ajakava oli segi aetud Hiina presidendi omaga, kes oli Budapestis käinud juba paar nädalat tagasi.

Madalamate ametnike tüüpiliseks käitumiseks ajakirjaniku kõne puhul on otsida vastuse ja info saamiseks üles osakonnajuhataja. Vastutuse delegeerimist pole veel aset leidnud.

Haldusreformi Kajastamine

Haldusreformi kajastamine pole enamasti kuigi lihtne. Ajalehtedes nagu see kus mina töötan, on ruumi vaid "suurtele uudistele". Haldusreform on kahtlemata kogu reformiprotsessis väga oluline valdkond. Kuid see toimub pealispinna all. Tulemused võivad olla väga olulised ning parandada inimeste suhteid avaliku sektoriga, kuid kuna see protsess toimub ilma suurema kärata, on peaaegu võimatu sellest mingeid uudiseid valmis sepiatada. Põhimõtteliselt on tegemist ilma vaatamänguliste sündmusteta toimuva pikaajalise protsessiga.

Kui välisajakirjanikud soovivad kajastada avalikku sektorit, tuleks neile anda vihjeid, ideid, andmeid ja tutvustavaid materjale. Ma mõõnan, et tänu ajakirjanikke piiravale vajadusele kajastada alati olulisemaid uudiseid, ei jõua tähtsad taustalood sellistel teemadel nagu haldusreform kunagi trükki või juhtub seda äärmiselt harva.

6. MASSIKOMMUNIKATSIOON NING RIIGIVÕIM UNGARIS

Sándor Orbán⁶

Sissejuhatus

Valitsus ja meedia sõltuvad üksteisest ning riigiasutused on põhiliseks infoallikaks elektroonilise ja trükiajakirjanduse jaoks. Samal ajal määravad kodanike hinnangud ja arvamused, mida oluliselt kujundab ajakirjandus, märkimisväärse ulatuses ära riikliku poliitika edukuse.

Siiski on riigiametnike ning ajakirjanike huvid sageli vastandlikud, kuna ministeeriumid üritavad oma tegevusest jätta võimalikult soodsat muljet, samal ajal kui ajakirjanduse üheks põhiülesandeks on tuua välja haldusaparaadi ebakohti. Järelikult, juhul kui mõlemad pooled toimivad hästi, peaks valitsuse ja meedia suhetes tekkima habras tasakaal ning olulised isiklikud kontaktid riigiametnike ja ajakirjanike vahel peaksid põhinema aususel ja professionaalsusel.

Ungaris on 1989-90. aastate suurte muutuste tagajärjel tekkinud poliitilise maastiku peegeldusena arenenud pressi ja riigiaparaadi suhted sootuks kummaliselt. Esimene vabalt valitud valitsus üritas kasutada riigi omanduses olnud televisiooni ja raadiot propagandavahenditena ning soosis varjamatult valitsuse poliitikat toetavaid väljaandeid.

Paljud ajakirjanikud aga käitusid pigem poliitiliste poolehoidjatena kui sündmuste objektiivsete kajastajatena. Selle tulemuseks oli kommunikatsiooni alane fiasko ning niinimetatud "Meediasõda", mis mürgitas riigi ühiskondlikku kliima aastateks. Avalikkusele edastati sageli poliitiliselt kallutatud informatsiooni samal ajal kui valitsus polnud võimeline oma sõnumeid kodanikeni saatma.

Olgugi, et paljud poliitikud ja ajakirjanikud on oma õppetunnid kätte saanud, pole otsustajate vaated päris lõplikult muutunud ning uuriv ajakirjandus pole omandanud piisavat kaalu. Valitsusametnikud pidid siiski aru saama, et iseenesest ei anna meedia kontrollimine garantiid nende poliitilisele karjääri jätkumiseks ning reporterid ja toimetajad pidid tunnistama asjaolu, et nende sihtauditoorium oli muutunud enamjaolt immuunseks koos uudistega esitatud poliitiliselt ülekuumutatud hinnangutele.

Selline olukord loob soodsa pinnase korrektseteks ja professionaalseteks suheteks valitsuse ja meedia vahel. Selleks, et parandada info edastamist, peavad vastased olema teadlikud üksteise ülesannetest ja probleemidest. Käesolev ettekanne käsitleb Ungari pressi olukorda ajakirjaniku vaatepunktist ning selle eesmärgiks on anda praktilist informatsiooni neile riigiametnikele, kes soovivad tegeleda meediaga senisest efektiivsemalt.

Trükiajakirjandus Ja Elektrooniline Meedia

Olgugi, et Ungari meedia olukord on ideaalsest kaugel, võib ajakirjandust lugeda enamjaolt vabaks. Hoolimata reporteritöös esinevatest puudustest ning mõnede väljaannete kallutatusest on kodanikel ligipääs suurele hulgal erinevatele infoallikatele, mis võimaldab saada tervikliku pildi poliitilisest,

---

6. Sándor Orbán on Budapesti sõltumatu Ajakirjanduse Keskuse asedirektor ning Ungari ajalehe *Kurir* endine välisloimetaja.

majanduslikust, ühiskondlikust ja kultuurilisest maastikust. Samas iseloomustab nii trüki- kui elektroonilist meediat ebastabiilsus ning ebakindlus.

Aastatel 1989-90 leidis meediaturul aset seniolematu buum ning tekkis lugematu arv uusi väljaandeid. Haridus- ja Kultuuriministeeriumist saadud viimaste andmete kohaselt on Ungaris 8 000 registreeritud väljaannet — 1 500 neist on poliitilised väljaanded, samal ajal on üleriigilisi, piirkondlikke ning kohalikke päevalehti tervelt 160.

Siiski on paljud väljaanded ka ebaõnnestunult oma tegevuse lõpetanud (täpne hulk on teadmata) ning teised on pankroti äärel, selle põhjuseks on majanduslikud raskused, kasvavad tootmiskulud, väikesed reklaamimahud ning kogenematus ajalehtede müügi ärilisel korraldamisel. Vaid käputäis ajalehti ja ajakirju on olnud tõeliselt edukad, nende seas on päevaleht *Népszabadság* (Rahva Vabadus), nädalaleht *Heti Világgazdaság* (Maailmamajanduse Nädalakiri) ning mõned televisiooni- ja naisteajakirjad. Mitmed heal järjel olevad ja prestiižhed või populaarsed ajalehed ning ajakirjad võitlevad allesjäämise nimel, nende seas *Magyar Nemzet* (Ungari Rahvus), *Esti Hírlap* (Õhtuleht), *Mai Nap* (Tänane Päike) ning Reform.

Ajalehtede maastik on suhteliselt killustatud, 12 — 14 üleriikliku päevalehte võitlevad väga piiratud turu pärast. Tulevikus on kontsentratsioon mõõdapääsmatu ning väljaannete saatus sõltub nende omanike rikkusest, kes soovivad rahastada kahjumis olevaid või muus mõttes majanduslikult lootusetuid ajalehti isikliku prestiižhi või positsiooni hoidmise nimel.

Ungari trükiajakirjandus on enamuses erastatud, kuid suundumused on üsna vastandlikud. Viis aastat tagasi omasid umbes 80 protsenti ajakirjanduse omakapitalist välisinvestorid. Sellest ajast saadik on nende turuosa märkimisväärselt kahanenud ning ärilise ebaedu tõttu on mõned neist (nt Rupert Murdoch'i News International ning *Hersant'i* Grupp) müünud oma aktsiad tagasi riigiettevõtetele või pankadele milles on riik enamusaktsionäriks. Tundub, et valitsus ei soovi hoida neid väljaandeid enda kontrolli all, kuid uuesti privatiseerimine muutub järjest keerulisemaks kuna trükimeedia pole enam kuigi ahvatlevaks investeerimisvaldkonnaks.

Üldiselt on valitsuse võimalused sekkuda trükimeediasse üsna piiratud ning omanikel pole otseselt poliitilist kontrolli oma ajalehtede üle. Kuid siiski pole praktikas võimalik, et enamusaktsionäride tähtsatest äripartneritest ilmuks negatiivseid artikleid. Sama kehtib sageli ka suuremate reklaamiantjate kohta, kuna vaevu elus püsivad väljaanded ei saa endale lubada vähimatki reklaamidest saadava sissetuleku vähenemist.

Olgugi, et Ungari päevalehed pole otseselt seotud poliitiliste parteidega, on enamusel neist kindel poliitiline orientatsioon. Ajalehti *Népszabadság*, *Magyar Hírlap*, *Népszava* (Inimeste Maailm) ning *Kurir* (Kuller) peetakse näiteks liberaalseteks või liberaalsotsialistlikeks, *Magyar Nemzet* on samal ajal mõõdukas/konservatiivne ning *Uj Magyarország* (Uus Ungari) seisab lähedal opositsiooniliste konservatiivsetele parempoolsetele parteidele. Ajalehed saavad siiski üha enam aru sellest, et turutingimustes aitab neil ellu jääda pigem professionaalsus kui ideoloogilised suundumused ja valikuline poliitiline maailmavaade.

Ungari meediasõda tekitas kõige rohkem kahju riigi omanduses olevale televisioonile ja raadiotele. Õiguslik vaakum, mille põhjustas meediaseaduse puudumine, valitsuse korduvad katsed poliitiliselt manipuleerida, ajakirjanike jagunemine kaheks vaenulikuks leeriks, isiklikud konfliktid ning piiratud rahaliste vahendite ebaefektiivne kasutamine on jätnud hävitava jälje personali moraalsele tõekspidamistele ning programmide kvaliteedile.

On oluline märkida ka seda, et 1993. ja 1994. aastal tühistati osaliselt sageduste jagamise keeld ning see tegi võimalikuks kohaliku televisiooni ja raadiojaamade tekke. Haridus- ja Kultuuriministeeriumis on

registreeritud umbes 150 raadiojaama, 250 telekanalit ning 200 kaablivõrku. Siiski on paljud uutest kohalikest jaamadest rahalistes raskustes ning vaid väike osa neist edastavad regulaarselt saateid.

Need kanalid kajastavad rohkem kohalikke uudiseid ning edastavad mittepoliitilisi meelelahutusprogramme. Erandiks on TV3, mis edastatuna Budapesti piirkonnas kaabli kaudu, on käivitanud professionaalsed uudistesaadet, mis võistlevad edukalt *Magyar* TV1 ja TV2 programmidega. Enam kui 50 protsendil Ungari majapidamistest on võimalik jälgida kümneid välismaiseid satelliittelevisiooni kanaleid.

Ajakirjanike Olukord

Ungari meedias toimunud radikaalsete muudatuste tõttu on ajakirjanike töö- ja elutingimused põhjalikult muutunud alates 1990. aastast. Neil muutustel on vastuolulised tagajärjed. Ühest küljest naudivad ajakirjanikud poliitilist vabadust ning hiljuti tekkinud väljaannete rohkus pakub paremaid võimalusi töö leidmiseks. Teisest küljest on kadunud töö turvalisus ning mittetulusate väljaannete ebakindel tulevik on viinud paljude ajakirjanike jaoks pidevat stressi tekitava olukorrani.

Eralehed kipuvad ajakirjanikke koondama või sageli võtma tööle andekaid kuid kogenematuid noori ajakirjanikke, sest neile saab maksta madalamaid palku. Lisaks, et hoida kokku sotsiaalkindlustusmaksu pealt palutakse (või sunnitakse) ajakirjanikke sõlmima töölepinguid üksikisikust ettevõtjatena. Maksudest pääsemine võib olla neile kasulik, kuid haiguse või pensionilemineku korral on nad silmitsi isikliku pankrotiga. Tänapäeval nõuavad ajalehed rohkem artikleid kogenud põhitöökohaga töötajatelt (sageli 30 kuni 40 lugu reporterilt kuus); samal ajal kasutavad nad ka rohkem vabakutselisi kelle töötasu on üldiselt madal (6-15 USA dollarit lehekülgi) ning ka makseviivitused on tavalised.

Riigi omanduses olevad TV ja raadio maksavad oluliselt paremini kui eraomanduse olev trükimeedia. Kuid meediasõja tipphetkedel võeti paljudelt ajakirjanikelt põhiliselt poliitilistel põhjustel võimalus töötada. Kuuest Ungari ajakirjanike ametiühingust esindavad neli tele- ja raadiotöötajaid ning omavad kindlaid poliitilisi ja majanduslikke hoobasid. Vastupidiselt sellele on trükiväljaannetes organiseerunud ajakirjanike hulk väike ning nad on peaaegu täiesti kaitsetud.

Ungari ajalehed on arvutiseeritud ja kasutavad moodsat tehnikat. Paljudes toimetustes napib siiski terminale ning logistiline korraldus jätab paljuski soovida. Paljudel väljaannetel puudub efektiivne andmebaas. Ungari raadiol, Ungari teadeteagentuuril (MTI), *Népszabadság*'il ja *Heti Világgazdaság*'il on hästi organiseeritud arhiivid, kuid nad pole ühendatud ning kõik pole ka täielikult arvutiseeritud. Ajakirjanikud ei kasuta elektronposti veel kuigi laialt.

Ungari ajakirjanike haridustase ning intellektuaalne potentsiaal on väga head. Sellest hoolimata võib nii trüki- kui elektroonilises meedias kohata lodevaid standardeid, enamasti tänu eelpoolmainitud puudustele. Peale selle on ajakirjanike hulgas senini tavaks enda kujutlemine vahekohtunikena, fakti segamine kommentaaridega ning poliitiliste vaadete avalik esitamine oma lugudes.

Juhtub ka, et ajalehed võtavad oma viletsa majandusliku olukorra tõttu erafirmadelt vastu kingitusi, annetusi, makstud reise, jne, mis teeb nende jaoks peaaegu võimatuks sponsorfirma kritiseerimise juhul kui see on segatud mõnda segasesse tehingusse. Vaatamata kõigele on faktidel põhinev, mitmekordselt fakte kontrolliv uuriv ajakirjandus jalgu alla saamas ning seda seavad endale eeskujuks ka enamus professionaalseid väljaandeid.

Hoolimata raskustest mis seisavad Ungari reporterite ja toimetajate ees, on ajakirjandus populaarne ametiala noorte inimeste seas; seetõttu on kõrge ka nõudlus haridusprogrammide järgi. Mitmed ülikoolid (Budapesti ELTE, Szegedi JATE, Budapesti Teatri ja Filmikunsti Kolledzh, jne), Ungari Ajakirjanike Liit

(MUOSZ), Ungari Raadio, mõned ajalehed (*Népszabadság*, *Magyar Hírlap*) ning erakoolid pakuvad kursusi ning erinevate tasandite diplomiprogramme.

Hariduse kvaliteet ning õppemaksud on samuti erinevad — mõnel juhul ulatub õppemaks 500 USA dollarini semestris. Üliõpilaste arvuks on hinnatud umbes 1 000. On lihtne ette ennustada, et vaid vähesed neist leiavad tööd trükimeedias, mis püsib finantsiliselt vaevu elus. Kui aga jõustub meediaseadus võib siiski tekkida teatud nõudlus uute nägude ja häälte järele televisioonis ja raadios.

Pressitöötajad Ja Ametnikud

Ungari ühiskondliku ja poliitilise elu demokratiseerumine on loonud täiesti uue olukorra riigiasutuste ja ajakirjanduse suhetes. Ühest küljest ei saa poliitikud (või ei peaks seda tegema) sekkuda otseselt ajakirjanduse töösse. Teisest küljest peavad ajakirjanikud vabalt saadaoleva ning kontrollimata informatsiooni kasutades mõistma suurenenud vastutust. Endised isalikud suhted riigiametnike ja ajakirjanike vahel on kadunud ning muutunud tingimustes peaksid need suhted olema rajatud ausale partnerlusele.

Uue mudeli kohaselt osutavad ministeeriumide infobürood ajalehetele ja uudisteprogrammidele infot andes teenust, samas kui tarbijad, täpsemalt ajakirjanikud, peavad lugusid kirjutades kinni pidama teatud põhimõtetest (näiteks tsitaatide täpsus). Sellel turuplatsil on valuuta nimeks “uudised” ja tähtsaimat rolli mängivad siin hästi paika pandud ning ausad isiklikud kontaktid.

Pressitöötajad peaksid looma tugevaid kontakte kahel tasandil. On oluline olla pidevas ühenduses ajakirjanikega kes on spetsialiseerunud konkreetse ministeeriumi tegevusvaldkonnale. Olulised on kontaktid toimetajatega kuna nemad on need, kes vaatavad üle artiklid ning otsustavad millist rõhuasetust tuleb ühe või teise teema käsitlemisel ajalehes või uudisteprogrammis kasutada. Regulaarsed *off-the-record* arutelud võivad hea koostöö ülesehitamisele oluliselt kasuks tulla.

Veelgi enam, infotöötajate poolt aeg-ajalt antav eksklusiivne informatsioon võib osutada väga kasulikuks meediaga suhete süvendamisel. Võib lugeda õnnestumiseks kui hästi ajastatud ja korrektselt lekitatud informatsioonile järgneb sama teema kajastamine ülejäänud ajakirjanduse poolt, see on kasulik ka ministeeriumi mainele. Pole aga soovitatav eelistada alati samu ajalehti või programme kuna ülejäänud ajakirjandus reageeriks sellele negatiivselt.

Et teha ministeeriumi jaoks head suhtekorraldustööd, peab infotöötaja otsustama, millistele suurematele meediainstitutsioonidele keskenduda. Ilmselt tuleb arvesse võtta Ungari uudisteagentuuri (MTI) keskset rolli kuna kõik Ungari ajalehed ja uudisteprogrammid kasutavad selle teenuseid. Selles valguses tuleb rõhutada ka *Magyar Radio*, *Magyar TV*, *DUNA TV* ja *TV3* uudisteprogrammide rolle. Nendest programmidest on kõige mõjukamad *Híradó* (Ringvaade), *Objektív* (Objektiiv), *Hét* (Nädal), *16 óra* (16 tundi) ning *Króika* (Kroonika) väljaanded.

Rääkides trükimeediast, tuleks erilist tähelepanu pöörata *Népszabadság'ile* (millel on suurim levi), *Magyar Hírlap'ile*, *Népszava'le*, *Magyar Nemzet'ile* ning *Uj Magyarország'ile*, mis katavad kogu Ungari poliitilise spektri. Nädalalehtedest on eriti olulised *Heti Világgazdaság*, *Magyar Narancs* ning *168 óra* (168 tundi). Samuti ei tohiks kõrvale jätta ka tabloidväljaandeid (*nt Kurir*, *Mai nap*), kuna nad jõuavad auditooriumini, mis ei pruugi ilmingimata lugeda teisi ajalehti. Sama kehtib ka TV ja raadiosaadete kohta nagu näiteks *Ablak* (Aken), *Tízora* (Kell Kümme) ja *Napköben* (Nädala Jooksul), mis enamjaolt tegelevad igapäevaelu praktiliste küsimustega.

Ajakirjanike Ootused

Meediaürituste (kohtumised, pressikonverentsid) ajakava tuleks planeerida väga hoolikalt. Parimad tunnid on hommiku kella 11 ja õhtu kella 5 vahel. Enamustes päevalehtedes ja programmides on hommikused koosolekud umbes kell 9 või 10, seal otsustatakse milliseid päevakajalisi sündmusi sel päeval kajastada. Küllaltki tark tegu on kontrollida telefoni teel üle, kas väljaanded on kätte saanud ministeeriumi poolt paar päeva tagasi saadetud kutse.

Pressitöötajad peavad ka silmas pidama, et lugude valmimistähtajad võivad olla lühikesed, mitte ainult televisioonis ja raadios vaid ka trükimeedias. Leviga seotud põhjustel tuleb ajalehtede esimesed materjalid saata trükikotta umbes 9 või 10 ringis. Hilisemad muudatused on tehniliselt võimalikud, kuid uue lehekülje tootmiskulud on väga kõrged. Seetõttu muudavad paljude ajalehtede toimetajad originaalmaterjale vaid erandjuhul.

Ajakirjanikud ootavad riigiametnikelt selget, lühidat, ajakohast informatsiooni, sageli nõuavad nad võimalust teha intervjuusid tippametnikega. On ilmne, et selliseid vajadusi ei saa alati rahuldada kuna ministritel on enamjaolt vähe aega või on liiga vara teatud teemadel rääkida. Kuid isegi sellistel juhtudel ei tohiks ajakirjanikul tekkida tunnet, et teda on tagasi tõrjutud ning pressitöötajad peavad tõendama oma häid kavatsusi ning abivalmidust.

Erijuhtumeid kujutavad endast teleintervjuud. Intervjueeritav poliitik ei tohi kunagi kaotada külma närvi ning kui võimalik, peaks ta valmistama ette mõned jutupunktid, mida saab hiljem kergesti kasutada kui intervjuud kokku monteeritakse. Kuna televisiooni uudisereportaazhid on lühikesed (üks või kaks minutit), võidakse pikki lauseid ilma pikema arupidamiseta lühendada ning niimoodi võivad need kaotada oma algse tähenduse. Ka esimesel hetkel tühised detailid nagu intervjueeritava isiku soeng ja riietus ning seljataga asuv taust (raamatud ja taimed või teisest küljest tavaline valge sein), võivad anda väga erineva tulemuse.

Vahel juhtub, et ajakirjanikud kasutavad riigiametniku poolt antud informatsiooni valesti või tsiteerivad poliitiku ebakorrektselt. Kuid ajalehele või uudisereportaažile kaebuste esitamine on soovitatav vaid kõige äärmuslikemate juhtumite puhul. Informatsiooni kinnihoidmine kui seda on tarvis, on kõige efektiivsemaks "karistuse" mooduseks. Tuleb märkida, et enamus ajakirjanikke ei soovi võõranduda oma allikatest ühe sensatsioonilise loo läbisurumise nimel.

Kui on tulemas mõni suurem ministeeriumit mõjutav sündmus (streik, parlamendivaidlus, töötajate vahetamine), soovitakse pressitöötajal proovida võimalikke reaktsioone ette näha ning pidada plaani kuidas ajakirjandusega selles küsimuses tegeleda — näiteks võib tuua selle kuidas Teede- ja sideministeerium käitus viimase raudteelaste streigi ajal. Ka koostöö Välisministeeriumi, Kaitseministeeriumi, Justiitsministeeriumi ja ajakirjanduse vahel on üldiselt olnud hea. Seevastu vältimatute majandust piiravate meetmete (niinimetatud Bokros'i pakett) vastuvõtmine käesoleval aastal tõi taas kord esile PR-töö puudused valitsuse tasandil.

Lõppmärkused

Suurel määral sõltuvad Ungari trükiajakirjanduse tulevikuväljavaated riigi majanduse taastumise kiirusest, kuna reklaamiäri suurenemine ning rikkam elanikkond, kes on võimeline rohkem kulutama väljaannete peale, suudaks parandada ajakirjanduse praegu küllaltki ebakindlat finantsolukorda. Kuid isegi parimal juhul ei suudaks Ungari väike turg pikemas plaanis toita kõiki olemasolevaid ajalehti, kontsentratsioon on möödapääsmatu.

Rääkides televisioonist ja raadiost, on tõenäoline, et ilmselt tekib uusi omavahel konkureerivaid programme ning kohalike kanalite osatähtsus suureneb. Oodatud majanduslik stabiliseerumine trükiväljaannete osas ning professionaalne konkurents elektroonilise meedias annab eeldatavasti positiivse tõuke ka ajakirjanduslikele standarditele. Selline suundumus oleks soodne ka samuti meediaga tegelevatele valitsuse infobüroodele, kuna täpsusel ja professionaalsusele põhinevad suhted domineeriksid ajakirjanike ja riigiametnike igapäevastes suhetes.

LISA 1. AJAKIRJANIKE EETIKAKOODEKS

Meie, ajakirjanikud, arvestades ajakirjanduseetika rahvusvahelisi standardeid, võtame omaks selle koodeksi ametieetikat puudutavad tingimused ning soovime neid oma töös järgida.

1. Tähtsaim eetiline printsiip, mida ajakirjanikud peaksid järgima on objektiivsuse printsiip — informatsiooni eelarvamusteta levitamine nii enamuse kui vähemuse tegevuse, hoiakute ja vaadete kohta.
2. Ajakirjanik võib valida, millisel moel ta informatsiooni esitab; kuid ta peab garanteerima, et info edastamise vorm ei mõjutaks negatiivselt informatsiooni sisu ega selle objektiivsust. Ajakirjanik kannab isiklikku professionaalset vastutust oma isiklike kommentaaride ja arvamuste eest. Ta peab kaitsma konfidentsiaalse informatsiooni allikaid.
3. Ajakirjanik võib informatsiooni koguda järgneval moel:
  - i) ametlikest allikatest;
  - ii) ajakirjanduslikke küsimusi esitades; või
  - iii) informatsiooni ostes.
4. Vahetada võib ainult informatsiooni — vahetuse objektiks ei tohi saada ajakirjaniku seisund.
5. Ajakirjanikud peavad võitlema kodanikuõiguste piiramise ning ekstremismi vastu.
6. Ajakirjanik peab olema teadlik oma tegevuse sotsiaalsetest ja poliitilistest tagajärgedest ning kandma nende eest moraalset vastutust; tema töö peab tekitama võimalikult vähe kahju.
7. Ajakirjanikul pole õigust töötada ühelgi poliitilisel, valitsusega seotud, juriidilisel või seadusandlikul ametikohal.
8. Ajakirjanik peab järgmisi nähtusi kokkusobimatuteks oma ametiga:
  - iv) kirjalik ja suuline laim;
  - v) informatsiooni võltsimine ja varjamine;
  - vi) plagieerimine;
  - vii) varjatud reklaam;
  - viii) ametipositsiooni, —õiguste ning võimu kasutamine isikliku majandusliku tulu saamise eesmärgil.
9. Ajakirjanik peaks austama ja kaitsma oma kolleegide professionaalseid õigusi ning pidama lugu vaba konkurentsi reeglitest.

10. Ajakirjanik peaks seisma vastu igale ülesandele mis rikub ühtegi ülalmainitud põhimõtetest.

See kodeks võeti vastu Sõltumatute Riikide Ühenduse ajakirjanike konverentsil Kieveis, Ukrainas. Konverentsi toetas Euroopa Meediainstituut. 1994. aasta mais peetud konverentsi teemaks oli "Meedia ja valimised: Poliitilise ajakirjanduse õppetunnid".

LISA 2. NAGC EETIKAKOODEKS

USA Rahvusliku Valitsuse Infotöötajate Assotsiatsiooni (NAGC) liikmed kinnitavad ning tunnistavad oma pühendumist kõigi inimeste vahelisele paremale kommunikatsioonile, mõistmisele ning koostööle. Me usume, et tõde on rikkumatu ja püha; et avalikkusele info andmine on riigiteenistuse oluliseks osaks; ning et avalikkus tervikuna ning iga üksikisik selles omab õigust võrdsele, täielikule, arusaadavale ning õigeaegsele informatsioonile oma valitsuse kohta. Liikmed:

- Käituvad professionaalselt, järgides tõde, olles täpsed, ausad, vastutustundelised ning alludes üldiselt tunnustatud hea maitse tavadele.
- Käituvad oma ametis vastavalt üldsuse huvidele, tunnustades, et igati meil on üldsuse usalduse teenriks.
- Edastavad tõde oma asutuse juhtimise kohta ning ei seo ennast ühegi tegevusega mis võiks kuidagi kahjustada valitsuse infokanalite või valitsuses toimuvate protsesside ühtsust.
- Ei edasta rahvusvaheliselt valet ega eksitavat informatsiooni ning tegutsevad kiiresti lükkamaks ümber valet või eksitavat informatsiooni või kuulujutte.
- Edastavad avalikult poliitiliste otsustega seotud inimeste nimed, otsustusprotsessi üksikasju ning seda kuidas kodanikud saaksid selles osaleda.
- Ei esinda vastandlikke või omavahel konkureerivaid huvisid ning käituvad kooskõlas kõigi ametireeglitega, riigiametnike puudutavate seadustega ning seadustega, mille kohaselt tuleb mainitud huvide olemasolu korral need deklareerida.
- Seista vastu võimalusele, et "siseinformatsiooni" kasutaks mõni kolmas osapool ning mitte kunagi kasutada sellist siseinformatsiooni isikliku kasu saamise eesmärgil.
- Ei luba ega garanteeri ühegi enda otseses võimuses mitteoleva lubaduse täitmist.
- Ei aktsepteeri ühtegi tasu, vahendustasu, kingitust, tulevikulubadust või mõnda muud eset või täpselt määratlemata väärtusega asja mis on seotud või mida võiks seostada riigiteenistuses olemise ja seal tegutsemisega.
- Ei kuritarvita ei praeguste ega endiste töötajate usaldust ning kaitsevad kohtumistelt ja dokumentidest kogutud informatsiooni vastavalt seadustele ning heausklikkusele.
- Ei kahjusta asjata teise isiku, eraorganisatsiooni või valitsusasutuse professionaalset mainet või tegevust.
- Ei osale üheski tegevuses mille eesmärgiks on manipuleerida ükskõik millise firma väärtpaberite hinnaga.

Kui ühel liikmel on tõendeid või kahtlusi selle kohta, et mõni teine liige on sooritanud ebaeetilise, ebaseadusliku või ebaõiglase teo, kaasa arvatud käesoleva avalduse põhimõtete rikkumise, peab liige selle informatsiooni kiirelt edastama vastavatele organitele, mille hulka võib kuuluda ka NAGC president või NAGC eetikakomitee esimees.